

Vsebina VIII. zvezka:

1. Krški zmaj. (Zložil A. H. Dalje.) 226
2. Luka Vrbec. (Zgodovinska povest iz 16. stoletja. — Spisal Podgoričan.) III. Neuspehi. 227
3. Na grobéh. (Povest. Nap. Vladiboj. Dalje.) 232
4. Podobice. V. Dvoje voznikov. (Sp. — è.) 234
5. Tinček iz Bosne. (Šaljiv obraz. — Spisal A. Sušnik. Dalje.) 236
6. Za idealom. (Slika iz naroda. — Spisal Slavoljub Dobrávec. Dalje.) 238
7. Adam Mickiewicz. (Vladiboj.) . 240
8. 9. Spoznanje. — Reka. (Zl. Slavin.) 242
10. Tvoja nevesta. (Zl. Fr. Krek.) 243
11. Josip Ogrinec. (Spisal Josip Benkovič. Dalje.) 243
12. Črtice o rokovnjačih. (Spisal Josip Benkovič. Dalje.) . 246
13. Nekaj porabnih mislij o slovenščini itd. (Spisal Fr. Lekše. Dalje) . 247
14. Nekaj o tvorbi glagolov šeste vrste. (G. P.) 250
15. Slovstvo. 251
16. Raznoterosti. . 255
17. 18. Dve sliki:
Mickiewicz . . . 225
Kremlj . . . 241

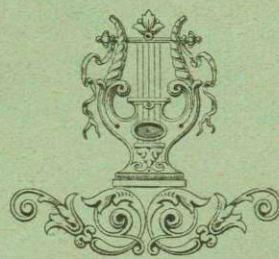
DOM IN SVET

ILUSTROVAN
LIST

ZABAVI IN POUKU.

Urejuje in izdaje
Dr. France Lampe.

V LJUBLJANI.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA.

„DOM IN SVET“ izhaja dné 20. vsakega meseca na dveh polah in stane za celo leto 2 gld., za pol leta 1 gld.

Uredništvo in upravništvo je v „MARIJANIŠČU“

Iz prijaznosti posreduje za Ljubljano tudi „Katoliška Bukvarna“

Novi naročniki dobé lahko še vse številke tega letnika; enako tudi lanski letnik, vezan in nevezan. Letnik 1888 je pošel.

Stomšek: „Vodnik-u“
IN DRAMI BRATE SVUJE:
TU BOMAVE TUJE

Ljubimo dom, Spoznajmo svet!
Krepčati dom — Uči nas svet!

Naše obzorje.

(Dalje.)

Mi pa tu priznavamo zopet, da je obzorje krščansko tudi naše obzorje. A tudi vemo, da višega obzorja ni. Pač se dá v nekem pomenu obzorje razširiti, in sicer s tem, da izpolnimo in dovršimo svoje opazovanje, s tem, da napredujemo v vedah, s tem, da smo vedno temeljitejši, da vedno treznejše mislimo, s tem, da svet premotrimo in se v spoznavanju do nebes dvignemo, s tem, da učimo narod rabiti svoje sile Bogu v slavo in v svoje napredovanje: tako si utegnemo in si moramo razširiti obzorje, kakor nas tudi uči krščanstvo.

Tako umevamo svoje obzorje in se tega kar nič ne sramujemo, dobro vedóč, da je to obzorje stalno in neminljivo. Menjajo se oblike, menjajo se jeziki, menjajo se narodi, a pravo obzorje se ne menja. In pravo obzorje je tisto, kateremu so tla — resnica, vrhunec — Bog, večna lepota, kateremu skrajni pas je — nравnost, nравni zakon, katerega ne sme pesništvo — ne sme pesnik nikdar prekoračiti. Ako pa ga prestopi, greši in je kriv pred Bogom in svojo vestjo, kakor vsak drug človek, ki greši. Kakor je to obzorje krščansko, tako je tudi občečloveško, res vesoljno. Nikomur ne more biti preozko ali pretesno. Ako pa pesnik ne more prenašati zakonov, ki veljajo o tem obzorju, kaže svojo nравno slabost. In res se prav okrog tega vrti vse to vprašanje: upogniti se nравnemu zakonu, ali pa se mu upreti. Krščanstvo je razglasilo človeštvu nравni zakon jasno in določno, a slabotni človek se temu zakonu bolj ali manj upira, kakor v navadnem življenju, tako tudi v slovstvu, in izgovarja se, češ, da omejuje nравni zakon njegovo delovanje, da zavira njegovega duha.

A čutim že, da se zdi čitatelju to premišljevanje težko in da si želi vzgledov,

— vzgledov, ki bi mu tudi dokazali, kar smo tukaj slišali. Da, tudi z vzgledi je treba razkazati pesniško obzorje in treba dokazati, da se obzorje velikih pesnikov vjema s krščanskim obzorjem; kjer se pa ne vjema, tam ni poezija prava, ni čista, ni lepa.

A katere pesnike naj navedemo? Pač one, katere čislajo vsi kot največje pesnike, katerim priznavajo vsi prvaštvo v pesništvu. In tudi izmed velikih si je treba izbrati samo nekatere, ker vsega pesništva nikakor ne moremo tukaj zgodovinsko razkladati. Izbrali smo si pa največje, ki so kolikor toliko znani, in ti so: Dante, Calderon, Shakespeare, Molière, Göthe. Ob teh velikanih bomo razkazali, kar smo dognali z dosedanjim teoretičnim prevdarjanjem.

I. Dante, rojen m. maja l. 1265, je bil Florenčan, torej iz onega mesta, kjer so v 13. stoletju krepko pljuskali valovi političnega življenja, kjer so se pa tudi lepo razvijale vede in umetnosti. Naobrazil se je doma, naobrazil tudi na vseučilišču bolognskem in paduvanskem, naobrazil pa se je temeljito v verskih vedah in v verskem duhu. A tudi njegovo srce se je napolnilo s takimi čustvi, da je z največjo silo hrepenelo po vzoru vse lepote. Še mlademu Danteju se je vtisnila v srce podoba device, znane Beatrike; a te podobe ni nosil pesnik v svojem srečju, da bi se je radoval v nizkem čutnem veselju, ampak bila mu je le vidni izraz vsega, karkoli je res lepo, vzvišeno, blago. »Ves značaj Dantejev nam prepoveduje misliti na kaj drugega, kakor le na čistost in plemenijost.« (Hettinger, die göttl. Komödie, str. 16.) Tudi njega so nadlegovale razne izkušnje, vendar jih je premagal in ohranil svoje srce za svoje vzore. Učil

DOM IN SVET

ZABAVI IN POUKU.

Št. 8.

Izhaja po jedenkrat na mesec.

V Ljubljani, 20. avgusta 1890.

Leto III.

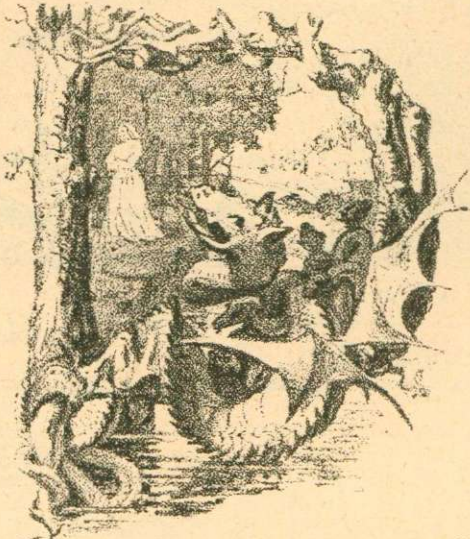

Adam Mickiewicz.

Krški zmaj.

(Po narodni pravljici zložil A. H.)

(Dalje.)

nes spet tlačanov mrgoli,
 Grajščinski valpet hič vihti,
 Gospa še vpije dol iz lin; —
 Solzi se pa tlačán-trpin.
 Grajščinska hči dvanajstih let
 Po travniku pobira cvet:
 Kaj mar ji glas je materin,
 Kaj mar ji ubogi je trpin!
 Cvetlic krasnih nabrala je,
 A sama najbolj zala je.
 In spet se vrača s cvetjem v grad,
 Pa kar nastane piš odzad.
 In predno se ozrè nazaj,
 Pograbi jo pregrozni zmaj —
 Objame sedem jo vratov,
 Zleti ž njo zmaj v podzemski rov;
 Odnese jo v brlog teman,
 Pred njim pa straži noč in dan.
 Pač slišali so klic na grad,
 In zmajsko videli zverjad;
 A zoper njo pomoči ni.
 Pošasti grad se ves boji;
 In črno se obleče vse,
 Izhod in vhod se v grad zaprè.
 Gospa pa hodi v lino sest,
 Od toge pušča jo zavest.
 In vsak dan na večerni hlad
 Priveje vetrič tje pred grad,
 Hladi lahno, ljubko pihjá,
 Gospej izvablja tok solzá.
 Zakaj ječiš gospa, zakaj?
 Čuj pred votlino hrope zmaj,
 In iz votline čuješ jok,
 Kot jok nedolžnih je otrok.
 To materi prinaša v grad

Večerni dih, večerni hlad.
 Sto pisem pisat brž hití,
 Razpošlje ja na vse strani:
 Če kje na svetu je junak,
 Dovolj srčan, dovolj krepak,
 Ki zmaja bi pred jamo strl,
 Do deklice pa vhod odprl:
 Zlatá obeta sedem mér
 In v zakon dá mu zalo hčer.

Ko v drugič klije spet pomlad,
 Dospè junak pred krški grad,
 In vstavi se in govori
 Gospej, ki v lini se solzí:
 »Bogata kaži mi gospa,
 Kje je pripravljen kup zlatá?
 Potem brž zmaja streti čem,
 In ti ujeto hčer otmem!«
 »»Junak, pozdravljen tisočkrat,
 Da si prišel mi zver končat;
 Le hiti brž in steri zver,
 Zlata dobiš, če rešiš hčer,
 Kar nese ti ga sedem konj,
 In še na vrh, le pridi ponj!«
 Gospa še v lini obsedí,
 Junak pa pred brlog hití.
 V pečinah strmih je brlog,
 Pod njim pa je tolmun globok.
 Junak pred vhodom obstoji,
 In speči zmaj se prebudi;
 Zavije rep, ga v skalo vprè,
 In zarohni in krila vspnè,
 In sedem kvišku vspnè vratov,
 Srtini se greben njegov,
 In v dim in ogenj ves zavít
 V junaka vrže se srdit . . .
 Ječi junak, ženkeče meč —
 A že po njem sledú ni več.
 Zverjad pa puha in rohni,
 Da skala in brlog bobni;
 In po dolini divji piš
 Buči in trga strehe s hiš.
 In grad pretresa groza — strah,
 Potegnejo čez vrata pah;
 V dvorani pa gospa sedi,
 Solzi se bolj, še bolj ihtí.
 Ko pride spet večerni hlad,
 Priveje vetrič tje pred grad,

Prinese sèm do grajskih lin
 Otožne glase od pečin:
 Oj glase, ki jih zver rohni,
 Oj stoke, ki jih stoče hči . . .

Ko trikrat mine noč in dan;
 Pa pride drug junak močan;
 Pred gradom krškim obstoji,
 Gospej pa v lini to velí:
 »Glej, v pismu tvojem to sem bral,
 Da kdor bo zmajsko zver končal,
 In kdor ti hčerko bo otel,
 Bo kot nevesto jo objel;
 Prišel sem daleč in želim
 Poprej, ko grem in se borim
 Na sliki zreti njen obraz,
 Če záme je in zánjo jaz.«
 Pokaže sliko mu gospa:
 »»Poglej, junak, obraz le-ta!
 Le hiti brž, če si srčán
 Dovolj krepak, dovolj močan,

Odvzemi mi bolest in jad,
 Ki tre že drugo me pomlad;
 In reši moje hiše čast,
 Otmi mi hčer, pobij pošast;
 In kadar bodeš hčer otel,
 Nevesto bodeš jo objel;
 Zlata dobiš, le pridi ponj,
 Kar nese ti ga sedem konj!«

In vrl junak nad zmaja gré,
 Junaško híje mu sreé . . .
 Pa prebudi se zmaj iz sanj,
 Povspne se kvišku, plane nanj;
 Junak vihtí, in žvižga meč,
 Pa dim obviije ga goreč,
 In vrže z repom zmaj ga v zrak,
 Letí v tolmun globok junak. —
 In spet razsaja divji zmaj,
 Da stresa se sosedni kraj;
 Po dolu pa vihar besní,
 Da strah in groza je ljudi (Konec.)

Luka Vrbec.

(Zgodovinska povest iz 16. stoletja. — Spisal *Podgoričan*.)

III. Neuspehi.

Sakaj ker ficer ty, kir se Karfzhanfke vere hvalio, inu en pregrëshen leben pelajo, tu fe nyh veliku pohujšha, inu taki sturé, de fe od téh nevernih Boshje ime fhentuje. Katerim ludem, kir taku druge pohujšhajo, bi tudi bulšhe bilu, da bi en Malinski kamen na nyh gárli višsil, inu de bi leshali v' Murji ker je nar globokefhe.

Dalmatin.

Radostnim srcem je Šoba hitel poročat Juriju Kobili veselo novico, da je dobre-poljski župnik Luka Vrbec izgovoril odločno besedo. Jurij se je kar topil v samem veselju, ko je čul to novico, zakaj to je bila za luteranstvo v Suhi Krajiní najvažnejša pridobitev. Brez skrbi se je smelo pričakovati, da bodo po vzgledu župnikovem sprejeli tudi nje-

govi župljani novo vero. Zato je Jurij prijateljsko objel Šobo, rekoč: »Oh, dragi moj Pankracij, najzaslužnejši mož za luteranstvo na Kranjskem! Ti si mi edina tolažba, edina podpora; le ti si mi še porok, da očiščeni evangelij zmaga umazano papeštvo! Jerom še ni nikogar pridobil za naš evangelij; takisto ne ubegli menihi.«

Šoba je bil presrečen, ker ga je tako pohvalil prvak slovenskih luterancev.

»Pankracij, kam bode pa sedaj tvoja prva pot?«

»»V Ljubljano.««

»Kaj? V Ljubljano ideš? Ali hočeš morda tudi tam pričeti?« čudi se Jurij.

»»Oznanjeval ne bodem, — pač pa oznanil nekomu, da se je dobrepoljski župnik poluteranil.««

»Komu pa?«

»»Marijeti Vodopivčevi.««

»Kdo je ta ženska?«

»»Ljubljanska luteranka, za katero se zanima tudi dobrepoljski župnik in zaradi katere se je — da resnico govorim — poluteranil.««

»Kaj? Ali radi nje se je Luka poluteranil?«

»»Da, tako je. Dosti žalostno sicer, pa kaj nam to mari!««

»Ali ne iz prepričanja?«

»»E, kaj še! Saj poznate ljudi! Kdo mara za resnico? Prijetnosti in veselje hočejo imeti; tako tudi Luka Vrbec, ki zna ceniti pravo veselje sveta. Pa pustimo to! Saj je prav, to je hotel Luter ljudem podati, da morejo zopet živeti, kakor jim pravijo želje. Z Bogom! Meni se mudi.««

Šoba se poslovil in gre po ozkem jarku čez Želimplje proti Ljubljani.

Jurij Kobila pa je hodil po grajski sobi gori in doli ter je mnogo premišljal. Hotel je najti nov vir, novo moč za luteranstvo. »Ako se ne lotimo dela drugače, uspehi naši se bodo kmalu razkadili.«

Zaman je Jurij Kobila premišljal; ni si mogel izmisliti nič posebnega. Pač pa je prišel do vprašanja: »Ali pa bodem res koristil ljudstvu z novo vero? Ali bodo dosedaj tako verno-katoliški in dobri Dolenjci srečnejši v novi veri?« Ni si mogel odgovoriti.

Hitreje je Kobila korakal po sobi. Kesal se je skoro v srcu, da je sploh

kdaj začel ljudstvo nagovarjati in vnehati za novo vero. Pa kmalu se je otresel teh mislij. »Sedaj je prepozno, nazaj ne morem več, tedaj proč bodeste misli! Nadaljeval bodem tako, kakor sem pričel. Vzame svoj široki klobuk ter gre iskat Krištofa.

Kmalu ga dobi. Pové mu takoj, da je dobrepoljski župnik pridobljen za novo vero in da se bode morda tudi oženil. Krištof je bil tega vesel. Potem pa vpraša, ali so se Škocijanci že kaj pomirili, zakaj kot verni katoličani so bili silno razjarjeni nad Jurijem Kobilo, katerega jim je dal ošabni Turjačan za pridigarja. Črtili so ga jako in bi ga bili tudi že ubili, ako bi se jim ne bil Jurij umaknil na Turjak.

Kobila ni vedel ničesar povedati, zakaj že nekaj tednov ni bil stopil iz grada in zato ni vedel, kaj mislijo Škocijanci. Šine mu misel v glavo. Ujunači se in pravi:

»Poskusil bodem jutri ustanoviti se tam in pridobiti te trde škocijanske glave«, reče Kobila.

»»Le poskusite! Ne imejte tako zaječjega srca in ne strašite se praznega žuganja kmetov! Poskusite jih pridobiti za novo vero, potem bode te lahko bivali med njimi in naglo delovali za evangelij.««

»Gospod grof! luteranstvo tu pri nas nima pravega blagoslova. Narod se drži preveč vere svojih dedov. Kakšna ženska še sprejme luteranstvo, moških pa jako malo.«

»»No, bodite veseli! Ali ni dobrepoljski župnik dovolj važen? Ali ne bodo po njegovem vzgledu storili tudi njegovi župljani?««

»Ne morem se še tega nadejati, gospod grof! Župnik Luka ne bode ničesar storil. Ali ménite, da se je poluteranil iz prepričanja?«

»»Ali ne?««

»Ne; ampak zato, ker se po novi veri veliko prijetneje in svobodneje živi!«

»»Tako, mislite vi? Pa o tem drugi pot; sedaj glejte, da se lotite dela in izvršite svoj sklep. Radoveden sem, kako se vam izide.««

Kobila se poslovi in Krištof ostane sam.

»»Ali méniš, osel, da sem jaz iz prepričanja luteran?«« govori Krištof za odhajajočim. »»Kaj meni mar vaša bedarija, vaš čisti evangelij in čista vera, ha, ha! Ako bi ne smeli po novi veri pograbití cerkvenih posestev, kdo bi se zmenil za njo in za vas! A tako vas imamo za molzne krave, vi služite našim namenom. O prvej priliki, ko vas ne bomo potrebovali, zapodimo vas, in svoje hlapce, svoje služabnike bomo dali ljudem za pridigarje. Ha, ha!««

Srečni Šoba pač ni slutil, kako sodi mogočni grof o njegovem delu. Čvrsto jo je mahal in dospel v štirih urah v Ljubljano. Tam se je kmalu iznebil pozdrava in poročila, da se je Luka Vrbec poluteranil. Kako se je Marjeta zveselila! A kaj sedaj? Ali se bode župnik oženil? Ali ga bode vzela? Tako se je vprašala in groza jo je spreletela. »Ne, tega pa ne, nikakor ne!« Marjeta je imela še toliko katoliškega srca, da se ji je zdela taka ženitev grozna. In vendar je bila vesela novice o župniku.

Tudi Blaž je bil vesel, da se mu je brat poluteranil.

Čitatelj naj išče sam razlogov za to čudno gibanje človeških src. Poročevalec pa želi preskočiti vrsto dogodkov za en dan. Jurij Kobila je šel res drugi dan v Škocijan. Nedelja je bila. Mogočno so zvonili zvonovi, kakor ob velikih slovesnostih. Že iz navade, kakor tudi zaradi zvonjenja, je prihajalo mnogo ljudij v cerkev, tako, da je bila kmalu napolnjena. Razne govorice so šle od

ust do ust in še v cerkvi se ni ustavilo govorjenje.

»Bode-li pridiga? Kdo bode pridigal? Ali Jurij Kobila sam?« Naposled potihne hrum, zdi se, kakor bi nekdo šel po stopnicah na prižnico. Res se odpró vrata in v dolgi, črni halji brez cerkvenega oblačila katoliških duhovnikov stopi Jurij Kobila na prižnico. Dovolj je, ako povémo le ob kratkem vsebino njegovega govora.

»Veseli me, da ste se v tako obilnem številu sešli poslušat razlaganje resnic in naukov čistega evangelija. S tem ste pokazali, da se hočete rešiti pekla in večno izveličati, da se hočete iznebiti papeštva in vseh njegovih dejanj, mene pa pripoznati za svojega pravega pastirja.«

Ko izgovori Jurij poslednjo besedo, nastane nepopisljiv hrušč in trušč v cerkvi. Nekaj močnih glasov se je slišalo:

»»Dôli! Proč ž njim! Primate krivo-verca!«« A Jurij ostane miren. Tudi ljudstvo se pomiri polagoma.

»Le kričite, zaslepljeni bedaki!« — nadaljuje Jurij — »le zametujte čisti evangelij, nespametneži! Le ostanite papežniki in služite še dalje peklu in hudiču, kateri ima vas že stoletja v svojih mrežah!«

Še hujši hrup nastane po teh besedah v cerkvi. Ljudje kričijo: »»Slišite, kaj govori? Kako nas zaničuje, kako sramoti papeža! Dôli ga vrzite! Proč! Ubijte ga, da ne bode več trosil naukov krive vere in zapeljeval ljudij!««

»Le ubijte me, grdi umazanci, ki se še valjate v blatu papeštva! Umorite me, toda sprejmite potem pravo vero!«

»»Kaj? — Umazanci smo mi?! Čakaj, da še tebe namažemo!«« kričijo ljudje in nekaj mladeničev hiti po stopnicah na prižnico. Jurija primejo, tirajo ga dôli in iz cerkve ven. Bil je čuden prizor.

Ljudstvo je vrelo iz cerkve, da bi videlo od blizu drznega predikanta Jurija Kobilu.

Kobila je bil miren. Vedel je, da se mora udati sili, zato se ni ustavljal trdim pestém. A govoril je še vedno ter učil novo vero. Nekateri so mu hoteli zamašiti usta, a drugi so ubranili, češ, naj odpira svoja umazana usta, saj za njegov uk se itak nikdo ne zmeni.

»Ljudje, saj jaz rad umrjem!« zakriči na glas Jurij Kobilu; »le to vas prosim, da se izpreobrnete.«

»»Rad ali nerad, saj bodeš moral!«« odgovoril mu je nekdo iz množice; »»izpreobrni se pa ti, ker se ti bliža zadnja ura!««

To je spekle Jurija in ostro odgovori: »Pasji sin! vedi, da papežniki ne bodo prišli v nebesa!«

»»Bodemo videli, ali prideš ti, poslanec hudičev!«« zavpije močan mladenič ter ga z žuljavo pestjo udari po glavi, da se Kobilu omočen zgrudi na tla.

Hoteli so ga takoj pobiti, ali pametnejši so branili, ker bi potem to zvedel Krištof Turjaški in drugi luteranci, kateri bi se grozno maščevali. Dejali so: »Vrzimo ga raje v ‚Hudo Jama‘, da ne bode za njim nikakega sledu in grajščak ne bode vedel, kam je izginil!«

»»Saj res! v ‚Hudo Jama‘ ž njim!«« vpila je razdražena množica.

Nekateri krepki možje in mladeniči vzdignejo Kobilu in ga vlečejo v bližnji les, kjer se nahaja globoko brezno z imenom ‚Huda Jama‘.

Med potjo so se norčevali z reformatorjem, ki je šel v smrt za luteranstvo.

»Kaj se tako kislo držiš, poslanec božji!« reče mu eden izmed mladeničev; »saj te peljamo v nebesa.«

Kobila je molčal; kaj pa je hotel tudi odgovoriti takemu dovtipu.

»Peklenski prebivalci ti gredó že v procesiji naproti«, dé drugi.

Spremljevalci se glasno zakrohočejo.

»Vesel, Jurij Kobilu! saj bodeš kmalu svetnik«, pravi zopet tretji. »Drugo leto, ko dobimo župnika, bode nam ta neko nedeljo oznanil: ‚Danes teden veliki praznik svetega Kobile, bil je mučenik za sveto vero.‘«

Buren smeh.

»»Da, jaz v nebesa, a vsi papežniki v peklo!«« zavrne počasi Jurij Kobilu. Tako pridejo do ‚Hude Jame‘.

»Sedaj se pa le pripravi za nebesa!« veli mu eden izmed spremljevalcev.

Jurija obide sedaj strah. Smrt — tako blizu! In ali ni zaslužena zaradi predrznosti?

»»Ljudje, le toliko časa še prosim, da obudim kes, in pa še nekaj imam vam sporočiti««, govori proseč Jurij.

»Le hitro moli in pa povej, kar ti teži spačeno srce, da te ne bode potegnilo v pekel!«

Jurij Kobilu nekaj časa moli, potem pa pravi: »»Ljudje, umrl bodem, to vidim, umorjen od vaše roke. A nekaj vas še vendar prosim!««

»Česa želiš? — Govôri hitro!«

»»Obljubite mi, da se po moji smrti vsi poluteranite!««

»Ljubi Jurij Kobilu«, reče mu prejšnji spremljevalec, »povemo ti, da tega nikdar ne storimo, ampak da ostanemo, kar smo bili. Zakaj si pa ti zapustil pravo vero? Ali nisi malopriden človek, da nas motiš in nas hočeš vse pogubiti?«

»»Ako tega nečete storiti, obljubite mi vsaj, da ne bode več nobenega oznanjevalca čistega evangelija preganjali!««

»Potolaži se zastran tega, Jurij! Vsi tvoji tovariši, kolikor jih še zaidé k nam, pridejo skozi ista vrata v tvoja nebesa, kakor ti.«

»»Vražji zarod! Naj pride torej moja kri nad vas!«« reče nekako obupno

Jurij in se dela, kakor bi hotel sam skočiti v brezdno.

»Ne tako hitro, prijatelj! Vidi se pa, da spoznaváš svoje grehe in hudobijo, zakaj le hudobni ljudje hočejo umoriti sami sebe. Povej nam še prej, zakaj si zapustil pravo vero in zakaj ne daješ miru nam, mirnim ljudem, ki nismo tebi in tvojemu grofu ničesar hudega naredili? Zakaj nam hočeš vzeti pravo vero? Ali nisi vreden, da te obesimo, ker si učinil že toliko zlá?«

Tako je govoril postaran Škocijanec. Nekateri bolj divji pa zakričé: »Obesimo ga!«

Morebiti bi ga res bili obesili, ako bi ne bila Juriju v tem odločilnem hipu prišla nepričakovana pomoč.

Krištof Turjaški se je hotel sam prepričati o Jurijevega uspehu, ter šel s svojimi hlapci proti Škocijanu, h krati je lovil po istem lesu, v katerem se je vršil naš prizor. Podeč košuto je prišel Krištof do 'Hude Jame'. Škocijanci, zapazivši grofa in nekaj hlapcev, pusté zvezanega Jurija Kobilu in zbežé. Krištof je takoj vedel, kaj to pomeni. Urno vzame rog in zatrobi. Od vseh stranij so hiteli še drugi njegovi hlapci skupaj. Ukaže jim: »Hitite za bežečimi in jih polovite; ako bi se kdo branil, potolcite ga!«

Hlapci odhité. Krištof pa pristopi k zvezanemu Juriju in mu poreže vezi. Jurij mu pové ob kratkem vso zgodbo, kar Krištofa silno razkači, ne toliko zaradi predikanta Jurija, ampak zato, ker so se ustavili ukazu njega samega.

Hlapci so privlekli kmalu peščico ujetnikov, večina jih je srečno ubežala, nekaj so jih pa tudi surovi hlapci potolkli. Krištof se napoti v grad. Tam ukaže vreči v ječo kmete, da bi se po-

korili zaradi nepokorščine in kljubovanja. Jurija pa potolaži in mu obljubi še več pomoči.

Škocijanski kmetje pa so bili silno vzburjeni in razkačeni nad grofom, ker je dal zaradi luteranca pobiti nekaj mož, nekaj jih pa tudi zapreti. Zbere se nekoliko veljakov in ti sklenejo sklicati celo četo in iti ž njo nad Turjačana. — Oborožé se, s čimer kdo more, in zberó se zvečer, da idejo po ujetnike. Ob določeni uri so stali pred Turjakom.

Krištof ni pričakoval kaj takega in v prvem hipu ni vedel, kaj bi storil. Zaprl se je s svojimi hlapci v grad.

Kmetje zahtevajo ujetnike in Jurija Kobilu. Toda zaman! Ošabni Turjačan se jim posmehuje, češ, kaj mi morejo storiti!

Razkačeni kmetje pa jamejo s sekirami razbijati grajska vrata, drugi opletnijo pristave, zapalijo grajske kozolce in skednje, ki so bili zunaj obzidja. Rzasajali so grozno, razdevajoč in požigajoč vse, kar je bilo grajskega. Bilo je preveč kmetov, da bi si bil upal z malo hlapci udariti nadnje, in kaj bi bilo koristilo potolči jih še več? Bila bi škoda le še večja. Zato se premisli, dá privedi ujetnike in jih pahne skozi vrata.

Ko zagledajo kmetje ujetnike, pomirijo se in odidejo v Škocijan brez Jurija Kobile.

Škocijanci so pa odslej še bolj sovražili Jurija in bili bi ga takoj ubili, da se jim je prikazal. To je dobro vedel on sam in tudi Krištof; zato mu je dal v stanovanje obokano shrambo pod konjskim hlevom pred gradom, kjer bi ga bil težko kdo slutil. Tam se je skrival Jurij pred razdraženimi škocijanskimi kmeti.

(Dalje.)

Na grobéh.

(Povest. — Napisal Vladiboj.)

(Dalje.)

Ne sodite prenaglo, Demetrij! Prvič ne veste, je-li res Batnaski učinil hudodelstvo; saj ste pravili, da ste našli Lazinskega s sabljo v roki. Morebiti je Lazinski pal v prenaglenem dvoboju, morebiti ni Batnaski preišljeno ali zavratno napadel Lazinskega. Premislite to! Drugič ne morete tajiti, da se prav v vašem življenju čudovito kaže pravica božja. Recimo, da je Batnaski hudodelec, recimo dalje, da ga ni dohitela še pravična kazen in da res živi srečno, dočim ste vi zgrešili po njegovi krivdi pot življenja: ali se vam ne vsiljuje i proti vaši volji misel, da Batnaski ne more zaradi svojega dela uiti ostrí kazni? A kdo ga bode kaznil, ako ne Bog! Ako ne prejme plačila tukaj, mora je prejeti drugodi. In dalje: Tudi vi bi mogli pričakovati zasluženó plačilo, ako bi nosili težo svojega bremena voljno in udano, ako bi se uklonili ukrepom in naredbam najmodrejšega bitja. Brez zasluge se nikomur ne dá ničesar; vera pa nas uči, da nas čaka za pravičnost v tem življenju po smrti rajsko veselje. Vi ste bili srečni, presrečni — morali ste torej biti izkušani v nesreči. Kako bi bili pokazali svojo krepost drugače kakor v nesreči? V sreči in v samih prijetnostih živeti, ter ponašati se s krepostjo, to ni težavno; ta krepost ima lepo lice; ali je pa res močna, trdna, res krepost, to pokaže izkušnja, pokaže nesreča, ki udari človeka. Žal — te izkušnje niste prestali! Vaše srce je bilo preveč napolnjeno z ljubeznijo do človeškega bitja — in niste se spominjali onega, ki je ustvaril taka bitja. Pre-

vidnost božja vam je vzela vse, kar vam je ljubo in tu je nastala grozna praznota v vašem srcu; v to praznoto so se naselile strasti, katerih niste mogli premagovati. Previdnosti ste se uprli, želeli ste se maščevati, in v tej nesrečni želji ste ostali, ker se vam ni izpolnila, do danes. Pomislite dalje, koliko je na tej revni zemlji jadnikov, ki so stokrat nesrečnejši od vas! Koliko jih je, ki jih preganja od zibelke do groba enaka osoda kot vas! Koliko je nesrečnih bolnikov, ki nikdar niso čuli milega ptičjega petja, nikdar materinega ali očetovega glasú, nikdar videli solnca, meseca in zvezd, nikdar zelenih logov in trat; koliko jih je, ki se boré celo svoje življenje za ubogi kruhek — ali si ga priboriti ne mogó in živé žalostneje od uboge živine! Koliko je zaničevanih, preziranih, teptanih, ki trpé, dasi ne kažejo svojega trpljenja! Ako preišljate to, ne more se vam zdeti vaša osoda tako neznosna, kakor se vidi na prvi hip. Mnogo mnogo je nesrečnejših od vas, a bolj moško, bolj udano, celó z nekakim junaškim veseljem prenašajo nesrečo: in kaj ménite, kaj jim pomaga trpeti, kaj jim vliva v srce junaškega poguma?««

Zamišljeno zre Demetrij v tla; zazdi se mi, da vidim svetlo solzo v njegovem očesu. Da, ne motim se; debela ledena skorja okoli njegovega srca se jame tajati. Oh, ko bi jo mogel popolnem stati! Kako dobro delo bi storil nesrečnemu starčku! Olajšal bi mu vsaj poslednje trenutke življenja.

Moje besede niso bile brez uspeha. Videlo se mu je, da so se njegove misli

obrnile na drugo stran, da se je srce omehčalo. Razgovarjala sva se še dalje: nič več ni odgovarjal z onim brezupnim glasom, ki je podoben votlemu odmevanju iz temnega brezna; zaupno in prijazno mi je zrl v oči, bil je zopet človek — pridobljen za življenje, človek — zdelo se mi je — rešen iz prepada. Ne vém, kaj mi je dajalo takrat dovolj poguma, da sem govoril živahno in prepričevalno, kaj mi je polagalo na jezik prave besede, da sem ga ganil. Mislim si, da ljubezen, ljubezen do nesrečnega trpina. Ko se poslovim od njega, stisne mi prav krepko desnico, ter jo še pridrži v svoji roki, kakor bi se nerad ločil od mene.

III.

To je bilo zopet nekaj za stare mame! Kako tudi ne? Ali mari ni čudno, ako se nakrat prikaže iz sivega stolpa kakor zemlja siv starček? Mnogi še vedeli niso zanj; kateri so vedeli, niso poznali njegove zgodovine; le malokdo jo je vedel po resnici. Poznal pa ga ni nihče razven Resnika in grajske dekle, ki mu je donášala živeža. Ugibalo se je, kaj je privedlo moža iz zatišja. To je bila uganka, katere ni znal nihče rešiti.

Demetriji je bil res ostavil svoj stolp, to se pravi, stanoval je še v njem, ali vendar je šel sem ter tje med ljudi. Tudi samotarsko življenje je opustil; z Resnikom se je pobotal — in obedovali smo sedaj skupaj pri eni mizi. Prav vesel ni bil sicer nikdar, a vendar prijazen in uljuden, sosebeno z otroki. Radovedno so ljudje obračali oči nanj, ko smo se ob nedeljah pripeljali do cerkve k opravi — a s časom so se navadili, kakor vsega. tudi njega.

Jako rad je bival pri meni, — in tudi mene je nekaj vleklo k težko udarjenemu možu. Kadar sem bil le količkaj prost, sedela sva ali na vrtu,

ali pri njem v stolpu in govorila. Rad me je poslušal, in ko sem nehal, silil je, naj govorim dalje. Spoznal sem pri teh pogovorih, da je bil nekaj silno naobražen, a da mu je nesreča in starost izpodmaknila trdna tla, na katera naj bi naslanjal svojo vedo. V svoje govore je vpletal vedno Lucijo. Nje lepote, milobe, nežnosti, dobrega in mehkega srcá, nje vzvišenega duha ni mogel prehvaliti. Kadar je govoril o njej, začel je vselej plakati.

Tudi o Batnaskem sva govorila. Nekega naravnega, notranjega srda do tega človeka ni mogel prikrivati, akoprem mi je zatrjeval, da mu odpušča vsó krivico, bodisi taka ali taka. Nisem mu mogel prav verjeti, zakaj kadar je govoril o njem, tresel se mu je glas zaradi notranje razburjenosti. Ali prepričal sem se, da je govoril resnico.

Nekega dne kreneva, kakor večkrat, na pokopališče. Na znanih grobeh zagledava klečečega tujega gospoda. Radovedna, komu so toliko pri sreči ondi speči mrtveci, stopiva bliže. Že sva skoro ob grobeh — tu se Demetriji strese in komaj slišno zašepeče tresočim glasom: »Batnaski!«

A tujec ga vendar čuje; osupel se ozre, skoči kvišku, strmi en trenotek ter vzklikne: »Demetriji, vi še med živimi? Oh, Demetriji — odpustite ubogemu skesanemu grešniku!« Ne more dalje, solze ga polijó, obrne se v stran.

Kaj naj opisujem ganljivi prizor, ki se mi je nudil v tem trenutku ob grobeh Demetrijevih ljubih — pod temno-žalostno cipreso! Na pokopališču — kraj miru — je našel Batnaski mir srca — Demetriji mu je odpustil.

»»Ali povejte mi, kaj vas je prignalo na stara leta do Lucijinega groba?«« vpraša Demetriji, ko se oba nekoliko utešita.

»Naj vam povem vso svojo zgodovino«, pravi Batnaski, »od tistega jutra, ko sva šla z rajnim Kazimirjem na lov počenši, pa do danes. Morda me ne bode

tako ostro obsojali, čuvši vse, kakor je bilo. Vém, da sem veliko zakrivil — a pokoril sem se za to strašno.

(Konec.)

Podobice.

V. Dvoje voznikov.

B.
 Korakal sem že dobro dolgo od Ljubljane po dolenski cesti. Toplo solnce v avgustu je pripekalo; vročina je bila huda, cesta pa prašna, da sem prah skoro gazil. Vendar kaj to meni? Potoval sem v še večji vročini, in mi ni bilo za voz; saj je vroče povsodi, a prahu povziješ na vozu še več, kakor pa če peš korakaš. Bil sem torej udan v svojo osodo in za razvedrilo sem ogledoval prijazne dolenske gričke in bele cerkvice, katere jih krasé. Pridrdral je za mano voz. Nič nisem bil vesel vozov, ker je vsak razdražil mnogo cestnega prahu, da mi ni dalo potem ni dihati, ni gledati. Tudi tega voza se nisem oveselil, nego sem želel, da čim preje dalje oddrda in da bi mogel potovati zopet mirno dalje.

Dohitel me je voziček. Bil je to navaden priprost voz, na njem je bil podolgast, pleten koš, v kakoršnem se dovažajo razni pridelki s polja domov in se odvažá gnoj na njivo. Na koš sta bili podolgasto položeni dve smrekovi deski, na deskah sta sedela, kakor sem kmalu zvedel, oče in sin. Sin, petnajstletni mladenič, je držal nekako ponosno vajeti, morda je prvokrat opravljal to častno službo, da je poganjal v Ljubljano rudečkasto kobilo; oče pa je obrnen bil na stran, a nogi sta mu bin-

gljali doli ob košu. V ustih je zadovoljno držal »kratko« smodko, oblečen je bil prav po národno, kar se v teh krajih že zeló opušča. — Mene stari in mladi debelo pogledata, uljudno pozdravita, in voziček se ustavi baš vstric mene.

»Nu, kaj bode pa sedaj?« mislim si.

»»Gospod, balite na voz!«« — povabi me stari z uljudnostjo, katera je že prirojena dolenskemu kmetiču, in se pomakne na deski nekoliko bolj proti sinu, da mi naredi prostor. Pomišljal sem nekoliko časa, ali bi šel na voz ali ne. Posebno imenitno baš ni bilo peljati se na takem vozičku, vendar za imenitnost mi ni bilo, saj sem vedel, da mi ne pade krona raz glavo, če sédem gôri; bilo mi je bolj za to, da bi ogledoval mirno kraj in pa premišljal po svoje. A ko pogledam prijazno kmetičevo lice, ko se spomnim prijaznega povabila, nisem se obotavljal, skočil sem na voz in prisedel k staremu možu. Sin požene kobilo in veselo smo ropotali po prašni cesti dalje.

»Odkod pa, oče?« poprašam moža in se naravnam na dovolj trdem sedežu.

»»V Ljubljani sem bil. Včeraj sva odpeljala s sinom dva dobro rejena prašiča v Ljubljano; danes sem ja prodal ‚na vago‘, sedaj pa hajdi zopet proti domu!«« odgovori mi starček, parkrat krepko cmokne in prav slastno potegne

svojo »kratko«. Sedaj sem imel priliko, da ga bolje ogledam. Bil je to pravi slovenski kmetič; prekoračil je, kakor mi je kasneje pripovedoval, že šestdeseto leto, dasi mu jih nisem toliko prisojeval. Le spodnja čeljust mu je delala skazo, ker je hrepenela vedno bolj gori proti nosu. Bil je sicer še čvrste postave; lās se mu ni še prav nič prijela slana. Danes — izvestno zaradi dobre kupčije — izpodrinila je domačo, stolpičasto pipico smodka; zaradi brez-zobe čeljusti, pa tudi zaradi navade, je vtikal skoro polovico smodke v usta. Izredno povšeči mi je bil možiček.

Govorila sva o raznih stvareh; sin se je zabaval s kobilo, zatorej sem se le z očetom pogovarjal. Povedal mi je počasi vse svoje razmere. Bil je imovit kmet, doma je imel lepo domačijo in bil izmed prvih vaških veljakov. To je tudi potrjevala njegova čast: že nad dvajset let je županil, a cerkveni oče domače župne cerkve je bil menda, odkar pomni. Posebno povšeč mi je bilo gledati, kako je potrjeval, če sem mu kaj povedal. Ni rekel niti: »da«, niti »tako je«, nego povlekel je spodnjo ustnico nekoliko naprej, pokimal dva-, trikrat z glavo in pomrmljal nekaj, kar je bilo najbolj slično glasovoma: »m-h«. Tako je bilo vselej, kadar je hotel kaj potrditi.

Cesta se je vila med prijaznimi holmčki, tudi solnce ni več tako pripekalo in privadil sem se povsem malo nenavadnemu vozičku. Molčala sva nekoliko časa oba, možiček in jaz.

»Tudi jaz bi imel lahko takega gospoda, kakor ste vi!« — počel je nenkrat moj sosed in me nekako čudno pogledal.

»»Kako to, oče?«« — poprašam ga jaz. — »»Ali se je kateri izmed vaših sinov šolal?««

»Da, najstarejši, Lojze se je zval. Že v domači šoli se je dobro učil, a ko sem videl, da je dečko priden, odpeljal sem ga v Ljubljano. Tako vrlo se je ponašal, da sem ga bil res vesel. Domači gospod župnik so me večkrat pozvali k sebi in mi vselej z veseljem pripovedovali o mojem Lojzetu, kako se dobro uči in kako ga ljubijo učitelji. Prav je — mislil sem si in se z ženo — Bog ji daj nebesa, o kresu bilo je dve leti, kar je umrla! — večkrat pogovarjal, kako bi bilo to lepo, če bi Lojze kdaj v naši vasi pel novo mašo. Pa res, vse je kazalo, da bode tako. Lojze je dovršil že sedmo šolo in tudi sam se je veselil istega stanú kakor jaz.

One počitnice pred osmo šolo torej je bilo. Hm, nič ne vém, kje se je nekaj prehladil; počel je pokašljevati. Bil je dosti krepak mladenič in mislili smo vsi, da bode skoro bolje. V ti nadi se povrne tudi v Ljubljano, da dovrši osmo šolo. Ali Bog je drugače obrnil. Lojzetu ni bilo nič bolje v Ljubljani, pokašljeval je še vedno, prsi so ga bolele, in nekaterikrat je izmetal tudi malo krvi. Kaj hoče tako bolan v Ljubljani, mislil sem si, bolje mu bode pri domačih ljudeh, in pripeljal sem ga zopet domov. Kaj nismo vse puskusili, da ga rešimo, ali nič ni pomagalo! Spomladi, ko je drevje brstelo, ko je pognalo po travnikih toliko pisanih cvetok, tedaj smo ga pokopali. Kar zaspal je. Ves dan poprej je še sedel v hiši in gledal venkaj v lepo naravo, — bilo mu je nekako bolje, bleda lica so mu zopet zarudela, in veselo je poslušal mater, ko mu je nekaj pripovedovala. Tako rad je poslušal, kar tako med nami pripovedujejo in večkrat je tudi zapisal kaj takega. Zvečer je legel zopet v postelj, ali nismo še šli drugi k počitku, ko se mu je shujšalo: bruhal je nekoliko

krvi, sospel težko in čez dobro uro sem mu zatisnil oči. Bil je dober mladenič, škoda ga je, škoda. Potrosil sem res mnogo denarja zanj, pa kaj bi tisto! Tako je bila božja volja. Bog mu daj večni pokoj!«

Tako me je ganila ta priprosta pripovedka, da so mi skoro solze prišle v oči. Miloval sem dobrega možička. Pogledoval sem ga: gledal je mirno tje v daljavo in mislil nekaj. Baš sem ga hotel malo potolažiti, ko me pogleda, zmaja malo z rameni in dé:

»Hm, radi smo ga imeli, a Bog ga je imel še raje, pa ga je vzel k sebi.«

Človek, kateri je tako udan v voljo božjo, pač ne potrebuje tolažbe. — Še dolgo časa smo drdrali in se tresli na

priprostem vozičku, pomenkovaje se prijazno med seboj. A ko smo uro kasneje dospeli do stranske poti, vodeče do kmetičeve vasi, segel sem možu-poštenjaku krepko in hvaležno v desnico in težko sem se poslovil od njega.

»Pa, da bi se zdravi zopet videli!« kimal mi je možiček.

»»Bog daj, da bi se zdravi!«« ponovil sem jaz in se odpotil po glavni cesti dalje sam. Kdo vé, ali se bodeva še kdaj videla, prijazni dolenski kmetič, prave, domače korenine! Vendar veruj mi, da se bodem vedno rad spominjal onih ugodnih trenutkov, katere sem predsedel na tvojem trdem vozičku, v tvoji družčini. Spomin na-te pa naj ohranijo tudi te priproste vrstice. —è.

Tinček iz Bosne.

(Šaljiv obraz. — Spisal A. Sušnik.)

(Dalje.)

Kraj vasi je stala tik ceste lepo pobeljena hišica; v njej je bival zidar Pucek. Nekaj let je bil starejši od Tinčeta in oženjen. Tinče je često hodil k njemu vasovat, in kadar je kakega lesenega orodja potreboval pri gospodarstvu, izgotovil je to sam pri Pucku.

Žena Puckova je često prigovarjala: »Tinček, pomislite, da vam mati ne morejo večno upravljati dóma, stari so že. Na vašem mestu bi se takoj oženila, to je, ko bi bila moški.«

»»Puckovka, prav govorite; toda vsaka ženska ni taka ko vi. Da bi dobil tákole, kakoršna ste vi, potem rad sprejemem sedmi sveti zakrament.««

Pucek in žena se smejeta, a Tinčku ne moreta do živega.

Prigodi se, da jima Bog nekaj nakloni. Bilo je nekaj majhnega in zavito v plenice; nazivljali so tisto po sv. krstu Ciril. Sedaj je Tinček zahajal še večkrat k sosedu. Rad je imel malega Cirilčka ter se je v duhu veselil onega časa, ko bode mogel zaklicati: »Cirilek, skoči mi po tobaka.«

In še nekaj se je zgodilo. Ko pride nekoč Tinče zopet k Puckovim, ugleda v izbi dve Puckovki. Ena je pestovala Cirilka, druga je šivala pri oknu.

Pogledal je od prve do druge in zaradi same zadrege ni mogel izpregovoriti ni besedice.

Ko bi bil kdo vprašal: »Tinček, katera je prava Puckovka?« ne bi mogel odgovoriti na to. Kaj je neki bilo? Nič posebnega.

Prišla je namreč k Puckovi ženi nje mlajša sestra, in ta ji je bila podobna ko krajcar krajcarju.

»Nu, Tinče, ne stoj vendar tukaj, kot bi bil prikovan in ne boj se dveh žensk!« posmehuje se Pucek Tinčkovi zadregi. »To-le poznaš, ne? Ta je žena moja in ta je moja svakinja, ženina sestra, Nežka.«

»Taka sličnost!« mrmra Tinče nekako osupel.

»Ti si pa uljuden dečko! Prispodabljaš mlado deklo z omoženo in staro.«

»Tu ga imaš! Še le dve leti sva skupaj, in že me imenuje staro! Ti Nežka, le ne móži se!« — »Če te nihče ne bode hotel vzeti«, dostavi Pucek ter povabi Tinčeta, naj vendar séde.

Tinče se vsede, toda nič mu ni bilo prav, in nenavadno kmalu odide.

Kadarkoli je pogledal Nežko, Puckove žene sestro, spomnil se je besedij, katere je nedavno izustil, da bi se oženil, ko bi dobil tako ženo, kot je Puckovka.

Od onega dné ni šel več k Puckovim.

Bil je šolski praznik sv. Alojzija in šolski mladini so priredili izlet v bližnjo dobrovo. Popevali so nedolžne pesmi, predavali, deklamovali, jedli in pili in se radovali z otroki.

Med poslušalci, ki so se veselili lepih in ganljivih otroških govorov in pesmij, stal je tudi naš Tinček. Med poslušalkami na drugi strani, njemu nasproti, pa je bila Nežka.

Ko je bila slovesnost pri kraju, razidejo se zabavajoč se s pogovori o tem in onem dečku ali deklici. Tudi Nežka, ki je bila svojega spremljevalca — svaka zgrešila, hoče domov, a kakor bi vzrasel iz tál, stoji pred njo Tinček ter jo vpraša, kako ji je ugajala veselica.

Ona pa prikima rekoč, da ji je jako ugajala. Tako gresta kraj potoka po-

časi, da bi jima pot bila daljša. Tinče gre poleg Nežke, ona pa poleg njega; oba sta nekako globoko zamišljena, blizu tako, kakor turški denarski minister, kadar premišlja o novih davkih, s katerimi namerava osrečiti sinove bradatega preroka.

Govorica se neče nič kaj oživiti, a pot ja vodi vedno bliže k vasi. Tako se zdi, da bode imela ta néma zabava sama ob sebi konec. Tu se Tinče ujunači in hoče povedati Nežki nekaj bistroumnega. Pa nič mu ni prišlo na misel. Prav zato je večkrat potegnil za lepo svileno ruto, katero je imel ovito okoli vratú, kakor bi hotel pametno misel izvleči iz nje. V raztresenosti potegne za konec, in umetelno zavezana ruta se mu odveže.

Tinček se ustavi in hoče ruto zavezati. A ne gre mu prav od rok. Doma mu jo je zavezala vselej skrbna mamica, ki je hotela, naj je njen Tinček lepo napravljen: a kdo naj mu jo zaveže tukaj? Tinček se nekoliko trudi, čimdalje bolj je v zadregi in zato je še nerodnejši. Tudi Nežka se je bila ustavila in tu prvič pogledala svojega tovariša naravnost, videla je tudi njegovo zadrego. Kaj naj stori? Ali naj pomaga? Pa to bi bilo nekoliko nespodobno. Pustiti tako je pa tudi težko. V hudi zadregi je bilo deklo. A misli si: »Vprašala ga bodem, ali naj zavežem.« In res ga vpraša: »Ali smem jaz pomagati?« — Kaj je hotel Tinček! Ali naj reče, da ne mara? In skloni se proti njej, kakor bi ji hotel ponuditi delo, ter zarudi. Tudi Nežka zarudi ter zaveže Tinčku ruto. A zdajci se čujejo koraki, in prikaže se — Bog vedi, odkod — stara kovačica, katero so nazivljali »telegraf«.

Ta ženska je imela tako šiljast nos, da bi se moglo lahko ž njim šivati, kakor s šivanko, ako bi bil prevrtan,

pa tak jezik, kakor bi bil iz samih gadjih jezičkov. Kar se je v občini pripetilo, to je v istem trenutju vedela stara kovačica, da, videla je celó po hišah v piskre in znala, kaj se kuha v njih. In baš radi tega so ji rekli ljudje »telegraf«, ter so se je bali kot ognja.

Kovačica gre torej pohlevno mimo, po strani pa namežikne Nežki in Tinčetu, rekoč: »Daj vama Bog nebeški dober dan! Kako je pa kaj, Tinček, ubožec, je-li zdrava mati? In ti, dekle, nu, kako se že imenuješ, glej no, skoro sem že pozabila; zapušča me že spomin, to so stara leta. Nu, kakor Bog hoče; kaj sem hotela reči? Na jeziku imam, pa se ne spomnim!« — Kovačica je klatila, kar ji je prišlo na jezik, pogledujoč med tem oba od glave do nôg.

To Tinčeta pogreje. »»Vem sam, teta, da imate to na jeziku. Veste kaj?

Odprite usta, pa vam bodem prečital vse.««

»Bog naj te ne kazni za take besede, Tinček. Ne véš-li, da moramo spoštovati stare ljudi?«

Kovačica je nalašč govorila jako glasno, in posreči se ji, česar je želela. Onstran potoka so čuli kovačico, in iz zgoľj radovednosti so prihiteli nekateri sém.

Nežko polijó solze ter zbeži, naš Tinček tudi odide dalje.

Zdajci se pa odpró Kovačici klepetava usta kakor mlin, ter jame: »Ljudje krščanski, tu je prava Sodoma, da, še huje. Napotim se kraj potoka in molim za duše v vicah, kar vam ugledam — sram me je povedati. Ko bi mi stari ljudje ne molili za našo mladino, že davno bi bil nastal sodnji dan za ta grešni svet.«

(Konec.)

Za idealom.

(Slika iz naroda. — Spisal *Slavoljub Dobrávec.*)

(Dalje.)

Naslednjo zimo ni imel pod milim Bogom nikakoršnegadela. Zato je jel zahajati k botru, ki ga je učil čitanja. V dveh ali treh tednih mu je šlo. Ljudje so sklepali, da fant ni res tako slabe glave, morda je še boljše kot Medved sam. Od celega leta zbrani darovi kravskih in volovskih kupcev so šli tekoč potem neke nedelje v žep krošnjarju poleg črnovrške cerkve, ki je prodajal tudi molitvenike. Lovre je danes v prvo čital sv. mašo iz knjižice, sam, prav sam je bil med svojimi vrstniki z molitvenikom v roki. Tudi sam sebi je danes verjel, da je res dobre

glave. Po letu, ko ni mogel vsled paše v cerkev, ležal je molitvenik po več tednov zaprašen na polici. Le oni dan ga je vzel seboj, ko je bil prvič pri sv. obhajilu. O, kako lepe so se mu zdele te molitvice in še celo pesmice! Vse to se mu je zdelo prav nebeško. Nekaj dnij že ni trobil po dobravah, marveč molitvenik je nosil seboj in učil se lepih pesmic na pamet. Tudi danes najde ga mati sedečega na neki tratici za grmovjem, ko je ponavljal vrstice:

»Oh, kam Gospod,
Gre Tvoja pot,
Kam zvezde Te peljajo?«

Dovršivši svoje recitovanje, začel je »da capo«. Mali teliček je stal nekaj korakov od njega pri bližnjem grmu in tudi poslušal, kaj neki pripoveduje njegov varih tako marljivo, dasi ga nikdo ne čuje. No, žival je včasih tudi rado vedna, kakor otroci.

»Kaj pa delaš, Lovre?« pokliče ga mati.

Deček se skoro prestraši, tako je bil zamišljen. Mati séde k njemu ter ga začne izpraševati to in ono, kar je že sama na pol vedela. Potem opominja dečka, da se mu je treba odločiti za kako rokodelstvo ali kar že hoče, samo da bode pri koščku kruha.

Lovre res ni bil prazne glave, tudi hudoben ni bil, in njegove velike modre oči so povečevale milobo njegovega prijaznega ogorelega lica. A na to, kar mu sedaj mati omenja, na to pa res ni mislil še nikoli. Zato tudi ne more ničesar obljubiti, na nobeno stran se odločiti. Mati je mladeniča jako ljubila, zato ga tudi ni mogla preveč siliti, češ: do pozne jeseni se bode že vse ukrenilo.

Nekaj dnij potem je bil Lovre dogotovil zopet novo podobico: »Izveličar na križu, pod njim pa njegov ljubljenec in presveta Mati« — vse iz enega javorjevega kosa. Neizmerno lepa se mu je zdela, in tudi sosedov čednik, stari Jarnej, ki je znal na harmoniko, trdil je, da še v cerkvi ni mnogo lepših. Ko je bil potem Lovre zopet sam pri svoji živini, postavi podobo v staro izvotljeno jelko, kakor v kapelico; in tako nekako čudno milo mu je božalo in šegetalo okoli srca, da ni dopovedati. Še nekaj smrekovih vejic in drugega zelenja za olepšavo, lesenih klinčkov zapičenih v tla na mesto svečic, in oltarček je gotov. Vse prehitro je bila noč, da bi bil mogel Lovro pred oltarčkom opraviti svoje opravilo najprej kot cerkovnik in potem seveda tudi kot duhovnik.

Zvečer se Lovre dobro zarije v dišečo Tkalčevo mrvo ves vtopljen v misli o svojem novem delu, o svojem oltarčku in morda še o čem drugem. Prekrasne sanje so ga vodile iz prva tudi k tem predmetom, a potem je bilo še vse lepše, vse divnejše. Lovre je bil duhovnik ter opravljal sveto opravilo v prekrasno razsvetljeni cerkvi. Zdelo se mu je, kakor da je sveti večer o polnočnici. Veličastno so bučale orgle, in glasovi mnogobrojnih pevcev in pevk so se čudovito ujemali z mogočnimi orglami. Lovre se obrne od oltarja proti ljudstvu, orgle in pevci utihnejo, vse pričakuje njegovega glasú, da zapoje »Dominus vobiscum«, a ne zna. Sram ga je, strese se in zgrudi na tla, orgle pa zopet zabučé in pevci soglasno odpevajo. Deček se vzbudi, pogleda, oddahne se in začne tipati z roko okoli sebe, kje je blesteča mašna obleka, katero je poprej imel, a roka prijemlje le mehko, šumeče seno. Takoj spozna žalostno mamilo. Ko nekoliko časa premišlja pretrgane prijetne in vendar tako neprijetne sanje, želel si jih je zopet in v to svrho hotel, da ga zopet spanec objame, a nikakor ni šlo. Ostali del noči je prečul, in še nikoli se mu ni življenje tako živo slikalo pred očmi kot nocoj. O kako rajsko lepa mu je bila misel, da bi bil kdaj v svojem novem stanu — pa zares in ne le v sanjah, da bi bil kdaj mašnik! Kako divno in kako blizu mu je risala ta vzor razvijajoča se mu preživa domišljija! Zjutraj je bil že na trdnem s svojim sklepom, da mora biti kdaj mašnik. Vendar se mu je o belem dnevu ta misel nekako zbrisala v spominu. Ko pa dojde zopet na samoto do trhle jelke ter vidi izrezljano podobo in večeraj napravljeni oltarček, stopi mu zopet prav živo pred oči ponočno mamilo. V nedeljo je že materi objavil, da bi bil rad »gospod«, bodi že župnik

ali kapelan. Mati dene roki na prsi navskriž, vzdihne, češ, da mu ne zna in ne more pomagati, ter veli naposled:

»Lovre, iz te-le tvoje želje ne bo nič.«

Niti razumnosti niti časa ni imela zadosti, da bi več o tem govorila dečku in mu pregnala to misel. Zato je Lovre še vedno sanjaril in sanjaril o svojem novem stanu. Nikdo ga ni poučil, in lepa, čimdalje lepša bodočnost se mu je slikala. V živi domišljiji se mu je razpredlo že polno dogodkov novega stanú. Nekdaj omeni svoj sklep tudi sosedovemu čedniku Jarneju, s katerim sta se večkrat shajala. Tudi ta mu vé

bore malo povedati o vzvišenem stanu. Povedal je le, da so »za njegove pameti« tudi pri sosedovih imeli »gospoda«, a moral se je neki mnogo let učiti, menda od mladosti pa do štiriindvajsetega leta, prej, ko je pel novo mašo. Jarnej se je še dobro spominjal, kako lepo je bilo tedaj na novi maši pri sosedovih. To je Lovretovo srčno hrepenenje še le razžarjalo, to je bilo olje na žrjavico njegovih željâ. Kar danes bi se šel učiti, pa kam? tega mu Jarnej ni mogel prav povedati. Deček je mislil, da je priprava za ta stan nekako taka, kot za kako rokodelstvo. (Konec.)

Adam Mickiewicz.

(Priobčil *Vladiboj*.)

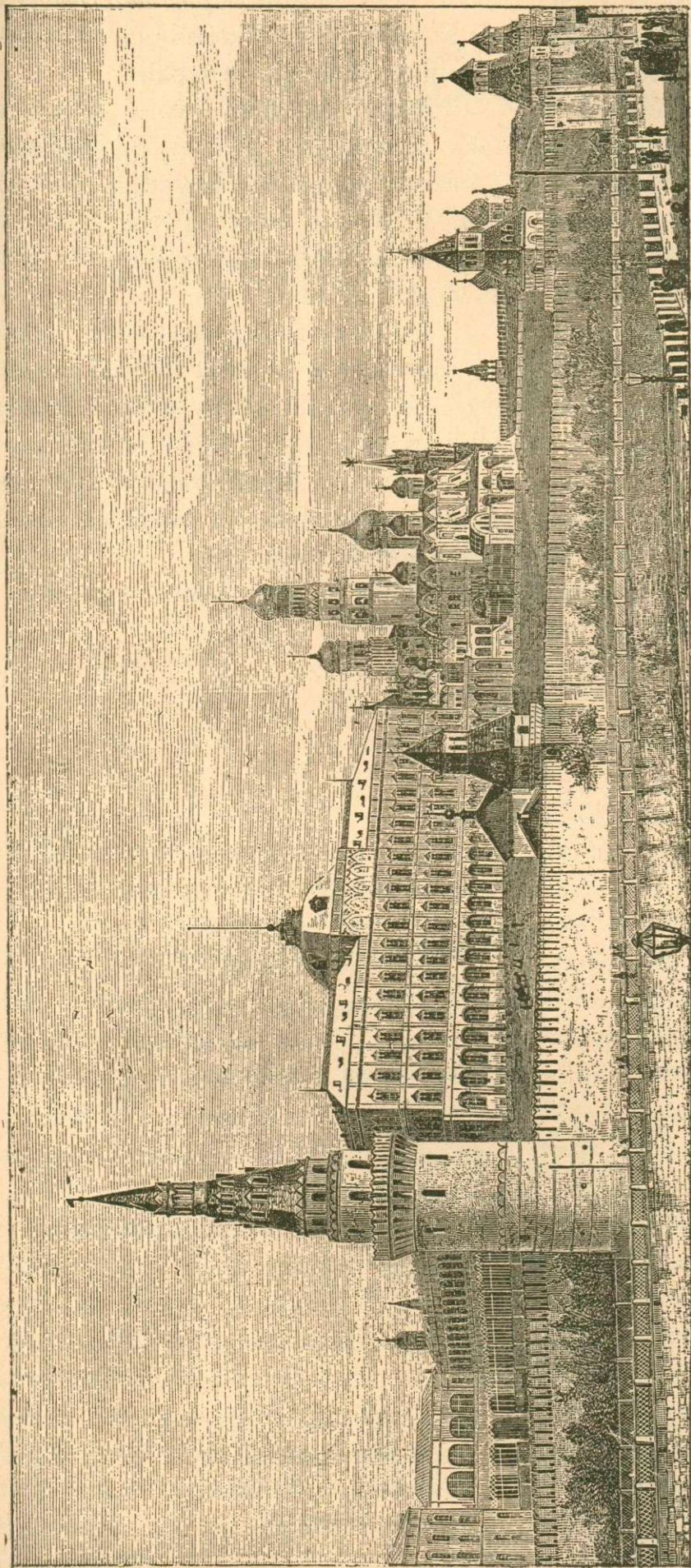
(S sliko.)

Hvaležni poljski narod je skazal pred nekaj tedni zasluženost čast prvemu svojemu sinu, prvemu pesniku poljskemu, a morebiti tudi prvemu pesniku vseh Slovanov, Adamu Mickiewiczu. Dal je namreč prepeljati 4. p. m. zemske ostanke dragega mu pesnika iz Montmorency pri Parizu v Krakov, kjer jih je položil v staroslavnem Wawelu k počitku poleg prvih mož poljskih, poleg kraljev svojih.

Vrel je ob tej priliki ves poljski narod v Krakov, in vršila se je slovesnost, da morda Poljska ni še videla enake. A Mickiewicza ne slavé samo vrli Poljaki, slavé ga tudi drugi Slovani, slavimo ga tudi mi. Da pa bodo častiti čitatelji bolje poznali moža, ki mu je toliko hvaležen tlačeni poljski narod, služite naslednje vrstice.¹⁾

¹⁾ Prim. »Pipin in Spasovič« in razne časopise.

Rodil se je Adam Mickiewicz v vasi Zaosie pri Nowogródku v gubérniji Minsk na sveti večer, t. j. 24. grudna leta 1798, pet mesecev prej, kot slavni ruski pesnik Puškin. Adamov oče ni bil imovit; imel je v Nowogródku le eno hišico in bil odvetnik. Izmed petero sinov je bil Adam drugi; en brat njegov je bil pozneje učitelj rimskega prava na Charkowskem vseučilišču. V svoji mladosti ni kazal Adam posebne nadarjenosti; vendar ga pošlje oče deset let starega v šolo k dominikancem v Nowogródek. L. 1812 je bil priča Napoleonovemu boju proti Rusiji. Z nekakim svetim strahom in spoštovanjem je zrl mali deček na vojake, deroče skozi mesto; Napoleona je občudoval in pozdravljaj kot rešitelja tlačene Poljske, in tako se mu je priljubil, da ga je častil še kot prognanca na otoku Sv. Helene.

Kremelj v Moskvi.

L. 1815 jame slušati na vseučilišču v Wilni jezikoslovje. Poprijel se je tega predmeta z vso marljivostjo, zraven pa tudi že pesnikoval. Med tem časom udari nesrečna osoda našega pesnika prvokrat; preganjala ga je potem skozi celo življenje do groba. — Mickiewiczov prijatelj Zan ga seznanil z imovito družino Werzszakovo v vasi Plužany ob jezeru, Switež. Rad bi bil pesnik snubil domačo hčer Marijo. Bila je duhovita in jako naobražena; rada je poslušala navdušenega mladeniča, rada brala njegove pesnice; častila ga je, a prijazna mu ni bila; podala je roko bogatemu in naobraženemu Lavr. Putkammer-u. Bil je to za pesnika strašan udarec; jel se je ogibati ljudij, iskal je samote in črne misli so mu prešinjale žalostno srce. Po dokončanih študijah želi dobiti službo v Odesi; napoti se torej proti Črnemu Morju. Službe sicer ne dobi, vendar pa obišče polotok Krim, kjer se začne učiti orientalskih jezikov in prebira orientalsko poezijo v izvirnikih. Iz one

dôbe so »Soneti s Krima«. — S Krima pride Mickiewicz v Moskvo, kjer dobi

službo pri gubernatorju. Od aprila 1828 pa do maja 1829 je bival v Petrogradu,

kjer se je seznanil s Puškinom. — Vroča želja njegova je bila, da obišče Italijo. L. 1829 napoti se res s pesnikom Odynecem proti jugu. Potoma obiščeta v Weimaru sivega Goetheja. Vendar se ni razvilo med njima nikako prijateljstvo. Seveda Goethe je stal na vrhuncu slave, torej se ne čudimo, če je preziral blagega, nadarjenega, mehkega, pa revnega Poljaka.

V Rimu bi se bil pesnik kmalu oženil. Vse je bilo že skoro pripravljeno na to, čakali so le, kateri čas si bode sam določil. A Mickiewicz se premisli in nemudoma odpotuje v Švico, kjer ostane v svežem gorskem zraku do l. 1831, od tod ide v Pariz in potem v Draždane. Tu so čakale pesnika žalostne novice.

Upor, ki so ga nesrečni Poljaki osnovali, bil je zatrt, Rusi so zaseli glavna mesta, sumljive osebe pa pregnali.

Človeku, ki ljubi svojo domovino tako iskreno kot Mickiewicz, ne more poražena domovina dati utehe in tolažila. Vrnil se je torej v Pariz, kjer se je boril z malimi izjemami skoro do smrti za vsakdanji kruh.

L. 1834 se oženi z umetelnico Selino Szymanowsko. Da bi si zboljšal gmotne razmere, poskusi svojo srečo v francoščini in spiše igro, ki pa ni bila sprejeta; umevno: Mickiewicz ni imel srea, da bi se mogel laskati s svojim peresom Parižanom-lahkoživcem.

A kmalu se mu obrne na bolje.

(Konec.)

Spoznanje.

Prijatelji, vi duše pòl,
Ki z vami pil bi slast in bol,
Kako vas tuj je solzni dól!¹⁾

„Prijatelj“ — prazno je imé:
Zvestó srcé, roké zvesté —
Kot redke pravljice zvené.

Slabosti ure, čas utéh
In up in strah in bol in smeh —
Razkrival vam sem v solčnih dneh.

A skrivnim upal sem pastém:
Kar komaj pomnim, komaj vém,
Odkrito vsem je že ljudém.

Prijateljstvo, lažnivi znak,
Teman ti mrak, ti si težak
Življenja mojega oblak!

Slavin.

Reka.

Leno teče reka motna
Trudno v ločje pljuska val,
Na zrcalo pa pohotna
Trava vlega se iz tal . . .

Ni to reka, mrkla reka,
Ni to reke trudni val:
To življenje je človeka,
Ki uzore je prodal!

¹⁾ Tuj česa, osebljen česa = prazen — brez česa. (Levstik.)

Slavin.

Tvoja nevesta.

(Novomašniku gosp. J. D.)

alivajte v kozarce vina,
Slavi se danes ženitnina.

Pa zrli radi bi nevesto?
Popišem jo, slušajte zvesto!

Živí že mnoga, mnoga leta,
A vedno lepše se razcveta.

Zeló je tudi imovita,
A mnogim njena last je skrita,

In slavna tudi, vsak jo hvali,
Le zlobnež jo prezira, žali.

Bogastvo njeno in orožje
Zakladi milosti so božje.

Imate nje ime že v glavi?
Oj! sveta cerkev se ji pravi.

Fr. Krek.

Josip Ogrinec.

(Spisal Josip Benkovič.)

(Dalje.)

Zagrebu se je vpisal Ogrinec v pravoslovno akademijo; toda niti modroslovje niti Zagreb mu nista ugajala. Jeseni l. 1866 je odšel na Dunaj, kjer je poslušal do leta 1870 prirodopisje.

Bridki dnevi so se začeli sedaj za našega Jožeta. Sorodniki so ga pozabili. Mati je še vedno gojila trdno nado, da se sin povrne v semenišče, ko se v tujini dovolj nastrada. Zato ni pustila, da bi kdo njemu kaj dopisoval, še manj, da bi ga gmotno podpiral. In vendar je bila Medvedova hiša tako imovita, da bi mogla sina — velikošolca — prav lahko z vsem preskrbovati. Ubogi Ogrinec pa ni imel razven sorodnikov žive duše, kamor bi se v veliki sili zatekel. Najhuje se mu je godilo na Dunaju prvo leto. Oče in sestra, ki se je primožila v kamniško meščansko hišo, imela sta sicer vedno gorko sočutje z Jožetom,

a nekaj časa sta ga pustila brez tolažbe in podpore, nadejajoč se, da se vendar-le premisli. Ko pa uvidita, da je zaman vsaka nada, omečita se. S sestro si začneta kmalu dopisovati; na njeno prigovarjanje mu pošlje nekaterikrat oče skrivaje nekoliko denarja. Milo je tožil svoje neznosno stanje. »Za večerjo imam mrak, za zajutrek pa zrak«, pisal je v hudi stiski. Njegovo itak slabotno telo je dobilo smrtno kal ob neki priliki, ko je ob slabem vremenu nesel svojemu tovarišu težak kovčeg, da si je prislužil nekoliko krajcarjev. Stradanje in hude dušne težave so ga spravile skoro do groba. Vročinska bolezen ga položi v posteljo. Okreva sicer, a poslej ni bil več popolno zdrav. Imel je srčno napako.

Ko je zvedela mati, da pošilja mož denar na Dunaj, pretrgala je hitro vso zvezo. Sestra pa ga je še vedno podpi-

rala, včasih vkupe z očetom, a žalibog, tudi ne pogostem, ker njen mož, Jožetov svak, je bil istih mislij kot huda mati. Vendar si je Ogrinec dovolj opomogel, ker l. 1868—1870 je bil oproščen šolnine, in nekaj si je prislužil s poučevanjem.

Spomladi leta 1870 pride v Gradec, potem v Ljubljano; tu je bil privatni učitelj v Mahrovem trgovinskem zavodu. L. 1872 je pisal za »dramatično društvo« v Ljubljani; po letu se je mudil šest tednov v Ponikvi na Štajarskem pri župniku Davorinu Trstenjaku in pisal za njegovo »Zoro«. Od oktobra 1872 do avgusta 1873 je bil suplent na novo-meški gimnaziji; 1. oktobra l. 1873 pa nastopi enako službo na véliki gimnaziji v Vinkovcih v Vojni Krájini, kjer je ostal do svoje smrti. Kot suplent je imel letne plače 540 gld. in doklade 54 gld.

Ko je bil Ogrinec v Ljubljani v Mahrovem zavodu, povabi ga mati zopet domov. Poslej je prebil vsake vélike počitnice na svojem ljubljenem domu. Pozabil je vse britkosti, katere mu je povzročila mati, in ljubil je vse sorodnike, kakor bi ga ne bili nikdar razžalili.

Dné 22. oktobra leta 1875 mu umre oče: zvestemu sinu je bila ta smrt hud udarec. Dolgo časa si ni mogel razvedriti duha in otresti se britkega žalovanja. Pismo za pismom je pošiljal domov in zahteval, da mu očetovo smrt natančno popišejo. Hotel mu je postaviti v slovenskem listu skromen spomenik, a nekrolog je ostal v rokopisu. Med drugim piše o njem: »Tam na nekolikem višku, ob vznožju podolgastega hriba stoji trdna, visoka, zidana hiša, v celi, dolgi vasi najlepše in najpriročnejše poslopje, katero je on tako povzdignil nad druga. Okolu pohištva na sto in sto débel raznovrstnega sadnega,

tako rado polnega drevja, katero je on nasadil po širokem vrtu okrog. Pod vrtom raven travnik, trikrat na leto za košnjo. Pod tem prostrano prerodovitno polje. Zada, nad hišo dobro zarastene dobrave in med zeleno záloko in senozetjo temni gozdi s stoletnimi smrekami in jelkami, katerim je on v najhujših letih za denar prizanašal, da so se zre-dile dvema možema predebele za obsežek! In koliko še vidljivih reči in prikritih njegovih dejanj, katera vsa pričajo, da je znal dobro in razumno gospodariti, ter imel blago srce in človekoljuben značaj: da še sedaj, ko on že v hladnem grobu počiva, hodeči mimo spomenikov njegovih žuljev in dobrodelnosti spošтовaje rekajo: »Tu je živel in komaril rajni Joža; Bog mu daj dobro!«

Tu ima čitatelj najlepšo sliko Ogrinčevega doma!

Radi nestalnega zdravja je Jože vedno odlašal profesorski izpit. Napravil ga je še le 19. decembra 1878 v Budim-Pešti in z novim letom 1879 je bil umeščen kot stalen gimnazijski učitelj prirodopisja, matematike in zgodovine z letno plačo 900 gld., in z doklado 200 gld. Toda, žalibog, Ogrinec ni dolgo užival svoje sreče. Ravno so napočili zanj prijetnejši dnevi, ko ga položi blede smrt v hladno zemljo. Bolehal je po malem celih dvanajst let, a posebno hudo ga bolezen doslej ni še pograbila, razven na Dunaju. Zdrav planinski zrak kamniške okolice ga je okrepil na vsakih počitnicah, in čil se je vselej vračal v Slavonijo.

Ko se je jeseni l. 1878 poslavljaj od doma, bilo mu je jako težko pri srcu, kakor bi slutil, da ne bode več videl svojih dragih. V spomin na ljubi dom je vzel seboj od vsakega domačega drevesa po en sad, da je oveselil s tem

v Vinkovcih svojo nevesto. Toda predno se je poročil ž njo, pretrgala mu je nemila smrt nit življenja.

Isti dan, ko je spolnil 35. leto svoje starosti — 5. aprila ¹⁾ — je legel v posteljo, iz katere ni več vstal. Bolezen ga napade takoj z vso silo. 23. aprila piše sestri Mariji:

Ljuba sestra!

Meni se strašno hudo godi. Od cvetne sobote zmerom naprej hudo bolan ležim. Potim se noč in dan in žejo imam tako, da bi spil vso vodo, kolikor bi je videl. Prehladil sem se. Dva dobra zdravnika imam, pa nič ne moreta pomagati. Danes pred sv. Jurijem mi je še zmerom tako kakor prvi dan, samo slabiji sem. Komaj še za nekaj minut izlezem iz postelje. Vendar ne morem reči, da bi mi bilo doslej tako hudo, da bi umrl. Pa se mi koj lahko na huje obrne. Zato prosim, da skrbite, ako bi umrl, da bom lahko pokopan . . . Presrečno Te pozdravim, ljuba sestra, in Vas, ljuba mati. Molita za-me.

Jože.

Poslednje pismo je pisal 5. maja materi še vedno z lastno roko:

Ljuba, draga mati!

Sprejemši Vaše pismo, Vam takoj odgovarjam, ker vidim, da zelo skrbite za-me. Žalibog, danes je ravno en mesec, kar sem obležal, pa mi je še — veliko slabije. Imam sicer skrbna zdravnika, pa vse zastonj! Ne spim skoraj nikoli nič, in vsak dan me vročina strašno kuha. Radi slabega vremena mi je še hujše. Vendar zdravnik pravi, da drobovje še ni bolno, da torej ne bom še umrl. Oh, kako zelo sem slab! Vodja me vsak dan obiše. Če ljubi Bog dá,

da se mi obrne na bolje, prosil bom res, kakor Vi pravite, koj za tri-mesečni odpust, in ako mi ga dajo, pridem précej domov . . . Veden dež in grom imamo, zato mi je še huje. Iz dna srca Vas pozdravljam, ljubljena mati, in Tebe, draga sestra. Bog Vama daj ljubo zdravje, kakor si ga želim sam sebi. Pisal sem težko v postelji.

Vaš zvesti sin

Jože.

Srčna želja, da bi vsaj toliko okreval, da bi prišel domov in doma umrl, ni se mu izpolnila. Previden s sv. zakramenti za umirajoče se je preselil v boljši svet 13. maja 1879 ob $\frac{1}{2}$ 11. uri dopoldne za srčno hibo. Ob štirih popoldne je došla v Kamnik brzojavno žalostna vest, da blagega Ogrinca ni več. Njegova mati in svak sta hitela v Vinkovce, da bi prepeljala truplo v domovino. Toda nista mogla, ker so umrlega že drugi dan ob 4. uri popoldne pokopali.

Na iztočnem koncu vinkovskega katoliškega pokopališča pričakujejo vstajenja njegovi telesni ostanki. »Na nizki, z gosto travo obrasli gomili ni videti ni spomenika, ni križa, niti kakšnega napisa! Leseni križ, katerega so mu zasadili na grob, strohnel je in ž njim je izginilo i na njem zapisano ime Ogrinčevo. Vitka, tenkovejna vrstica, stoječa gomili ob vzglavju, je edino znamenje, da je tu zakopan nenavaden človek.¹⁾«

Mati je bojda poslala novce za dostojen kamenit spomenik. Ako pa je dotična oseba postavila le skromen lesen križ, okoristila se je torej sama z ostalo svoto. Ni čuda, saj tudi z njegovo ostalino niso delali nič bolje.

(Dalje.)

¹⁾ Na str. 213 čitaj v opazki 5. aprila nam. 4. aprila.

Uredn.

¹⁾ Glej: V. Holz. Na grobu Jožefa Ogrinca. »Ljublj. Zvon« X. 1890, str. 297—302.

Črtice o rokovnjačih.

(Spisal Josip Benkovič.)

(Dalje.)

VII.

Preobširno bi bilo, da bi našteval vse rokovnjaške lopove in omenjal vse njih čine in zločine. Kako živi ropar, domišlja si lahko vsak sam, in da rokovnjači med tem izvržkom človeštva niso bili najzmernejši, uvidel je že čitatelj. Človeku, ki sliši iz ust osivelega starčka povest o rokovnjaških grozodejstvih, o njih nečloveški neusmiljenosti in okrutnosti, začne se od groze kar lasje ježiti. Ne zdi se mi umestno, da bi mučil čitatelje z živim popisovanjem takih zločinov, a nekatere hočem vendar-le površno omeniti, da se uvidi njih značaj.

Zanimive so črtice iz življenja treh slovitih roparskih glavarjev: Velikega Groge, Dimeža in Črnega Jurija. O prvem mi ni znano mnogo drugega, razven to, kar so povedale o njem »Novice« po njegovi smrti.¹⁾

Veliki Grog, ali prav za prav Gregor Hrastnar, je bil mož visoke, čedne postave, nekoliko podolgega obraza, snežnobelih, dolgih las in vedno po vojaško oblečen. Na stare dni je bil skoro popolnoma slep ter je prihuljeno hodil opiraje se na dolgo palico, da ga je bilo čudno gledati. Bil je zgovoren, dobrovoljen in srčen, ako je dobil dovolj žganja pod kapo. Svoje preteklo življenje je sam tako-le popisal: »Moja mati so bili v kamniški fari doma; jaz sem nezakonski vojaški otrok, rojen leta 1761 v Ljubljani. Okoli dvajset let star pridem k vojakom, bil sem osem let tambor pri grenadirjih, dvanajst let sem še kito nosil. Moji vikši so me iz prva

imeli radi. Ko sem pa neki večer v Šiški predolgo ostal, zastavil sem jo napak; ko jo pa človek v mladosti napak zastavi, rada mu je vedno napoti. Taka se je godila tudi meni. Drugi dan sem bil kaznovan in potem sem začel vojakom uhajati, pa vendar nisem bil nikdar dolgo časa zaprt; palic in šib pa sem dobil brez števila, toda vse je bilo zastonj. Dvakrat sem bil v bitvi in sicer pri Veroni in Basanu. Potem sem bil v vojski ujet in na Francosko peljan. Leta 1812 sem šel z Napoleonom nad Ruse, pa sem ostal na Poljskem. Vsega vkupe sem služil cesarja 29 let.« Umrl je dne 6. marca 1855 na Trsteniku v 94. letu svoje dôle. Pravijo, da je glavar Veliki Grog svoje podložnike v »Udnem Borštu« nad Kranjem pod neko krivo jelko poročeval rekoč:

In nomine patre
Vzem' jo na kvatre,
Če goršo dobiš,
Pa to zapustiš!

O Dimežu sem slišal to-le povest¹⁾: »Ob visokem prelazu Gyimes, ki vodi čez vzhodne Karpate iz Galicije na Ogersko, stal je v začetku 19. stol. rodni grad grofov Gyimes-ov, mogočno, trdno poslopje, kakor bi vzrastlo iz tal. Od nekdanj je ni bilo prave sreče in zadovoljnosti v tej rodbini. Tamošnji gospodar, tih in samotarski človek, je imel dva sina, ki sta si bila brez pravega vzroka strašno sovražna. Da bi ja ločil, zaroči mlajšega sina Martina s hčerjo sosednega magnata, toda starejši brat Štefan mu nevesto odpelje. Ves obupan zaradi tolike nezvestobe zapusti grofič dom in divja

¹⁾ »Novice« VIII. 1855, str. 83.

¹⁾ Koliko je resnice v njej, sodi naj čitatelj sam!

po gozdih, kakor zverina; zaide med roparje, ki se mu ponudijo, da se maščujejo nad bratom. Kmalu potem jih privede izdajalec v temni noči v svoj rojstveni grad. Grozen polom se začne; roparji ubijejo grofa Štefana in proti Martinovi volji tudi njegovega očeta. Mlado ženo pusté živo, a njenega sinčka odvedejo seboj.

Grof Martin Gyimes ni imel odslej več pokoja v karpatskih divjinah. Bežal je s svojim nečakom iz domovine in prišel slučajno na Kranjsko, kjer se je seznanil z rokovnjači. Kmalu je zaslul po deželi zaradi premnogih grozodejstev, in ljudstvo je podomačilo ogersko ime Gyimes v »Janez Dimež«. Okoli l. 1830 se mu je pokorila vsa gorenjska stran, zlasti kranjska in radovljiška okolica. V ovsiški fari so se shajali njegovi pristaši v nekem gozdu, ki se zato nazivlje poslej »Tatinec«. V besniških hribih je imel bojda kameneno trdnjavo, kamor se je v sili zatekal; nečaka pa mu je nekaj let vzgojevala stara rokovnjaška baba blizu Besnice. Njegova moč in silovitost je tako slovela, da je samo ime »Dimež« ljudi kar čaralo. Za njegovo glavo so razpisali zdatno svoto. Dimež pa je hodil po mestih in vaseh vedno drugače opravljen. Nekega semanjega dne ga je neki kmet v Kranju spoznal in izdal; bilo je v priprosti krčmi. Dimež je planil na izdajalca in ga vrgel ob tla; prisotni

pivci so se še o pravem času zavedeli in uklenili razbojnika. Ž njim vred so prijeli kopico njegovih tovarišev. Prvo noč potem so jih peljali v Ljubljano; četa stražnikov jih je spremljala. Med Kranjem in Loko so planili na-nje rokovnjači in po hudem, krvavem boju osvobodili Dimeža in drugove. Nekateri so obležali na mestu, med njimi tudi star ropar, ki je pred smrtjo izdal Dimeževo zavetišče.

Ko je kmalu potem tolpa vojakov obkolila kamenito gorsko trdnjavo, dobili so v roke do malega vse rokovnjače in malega dečka, ki doslej niti vedel ni, kje in kaj je. Strije ga je srčno ljubil in ga poučeval v molitvi, čitanju in pisanju; tovarišem pa je ostro prepovedal žaliti kdaj nečaka. Dimež sam za časa onega napada ni bil doma. Ko pa je videl, kako so mu pobesili vse prijatelje in mu uplenili najdražji zaklad — ljubljeno dete, divjal je, kakor besen po gorenjskih gozdih iz kraja v kraj. Nečak je stopil kot novinec v neki kapucinski samostan na Avstrijskem; a doslej ni še vedel, kje se je rodil. Zvedel pa je kmalu, ko mu je strije pred svojo smrtjo vse pojasnil. Roparja Dimeža so našli v neki opekarni pri Besnici zadušnega. Mladi grof Gyimes — sedaj kapucin — pa je zvedel, da njegova mati živi kot redovnica v nekem ogerskem samostanu. (Konec.)

Nekaj porabnih mislij o slovenščini v govoru in v pismu.

(Piše **France S. Lekše.**)

(Dalje.)

Moško torej pomeni lat. ‚viriliter‘ in nem. ‚mannhaft, männlich‘. Takšen je prislov. Pridevnik pa se glasi in piše prav le: *moški, moška, moško*. Potemtakem je pogrešno, pisati: ‚možk ali

mošk.‘ Zakaj »prilogi na *-ski* — učí gosp. J. Šuman¹⁾ — so danes v obče zgubili

¹⁾ Slovenska slovnica za srednje šole. Josip Šuman v Celovcu 1884, str. 129 in Sl. sl. po Miklošičevi primerjalni, v Ljubljani 1882, str. 271.

svojo nedoločno obliko.« J. Škrabec ¹⁾ pa med drugim celó piše: »... Ako se torej dandanašnji vnóvič prikazuje pisava na *-sk* brez *i*, kaže to nepoznanje glasoslovnega značaja in zgodovinskega razvitka našega jezika — in ako se kedo pri tem sklicuje na sedanjo izreko nekaterih krajev, naj piše po tisti izreki z ‚rešpehtarjevo kuharco‘ tudi velk za veliki, mat za mati, otroc za otroci, nek za neki . . .« Stara slovenščina ima določno obliko: někyj (nekŕji), in le določno obliko pozna srbščina: neki. »Kjer ne govtajo končnega *i*«, piše dalje učenjak, »tudi naši Slovenci govore le něki, in le samo neki so pisali naši prvi pisci.«²⁾ In kakor »mošk«, takisto nepravilno je tudi »nemšk, katolišk, prerošk, človešk, otrošk, slovensk« . . . katerim nepravilnostim treba enkrat za vselej slovo dati. Poprijeti pa se nam je edino pravih: *nemški, moški* . . . kar se tudi laže izgovarja in je lepoglasneje. In za *moško* — še dva vzgleda! Megiser ³⁾ »Männlich Viriliter Moshku po moshkem«. J. Japelj: »Kateri bo tvojim besedam supèr govóril . . . ta ima vmreti: bodi le ti tèrdèn, inu moshku fe dèrshi.«

Pomislimo še nekoliko! Končnici *ski* in *at* sta popolnoma različni. Poslednja »samostalniki koreniki pritaknjena« uči gosp. dr. Sket ⁴⁾, »kaže na imetje ali obilico tega, kar pomenja ime«; — in gosp. Šuman ⁵⁾ uči isto. A *ski* — ta jako rodovitna končnica — prirašča (óp. prirasta je prav pis.) brez ozira na spol imenom narodov, stanov, krajev in časa. Ona tvori tako imenovane splošne svojilne pridevnike, kateri kažejo, kar je lastno več osebam skupaj ali vsem ljudem kakega naroda ali stanú, ali pa

¹⁾ Cvetje IV. 11.

²⁾ Pišimo raje *moški* in ne »možki«, ker je prva oblika skrčena iz: možski — stsl mǫžьskъ. »Pred končnico — *ski* prehajajo goltniki in šumniki z obrazilnim *s* v *š*; n. pr. kovač — kovaški (kovački) . . . mož — moški (možski).« Prim. A. Janežičeva slov. slov. 1889, str. 133.

³⁾ I. e. Dictionarum quatuor linguarum videlicet germanicae latinae illyrica (quae vulgo Sclavonica appellatur) italicae sive Hetruscae acutore Hieronymo Megisero . . . 1592 . . .

⁴⁾ O. c. str. 133, 134, 136.

⁵⁾ O. c. str. 234.

vsemu kraju, vsemu času«. In še to: ako bi bilo možato = viriliter mannhaft, männlich, moralo bi biti ženato weiblich, weibisch, česar pa menda ne trdi nihče. Zakaj staroslovenski »ženatъ« pomeni po Miklosichu γαμέτης maritus, in »ženjat« m. »ženat« pomeni heiratsfähig po Šumanu. O končnici *at* (*ata, ato*) in njegovi sorodnici po gramatikih *it* (*ita, ito*) izpregovorimo o priliki več v tem listu.

31. **Zaščitnik** — Beschützer, Protektor. »Dom in Svet« piše med drugim na str. 146 in 165, 6. št. »gostil se je njegov gospod Jurij Kobila . . . pri svojem pokrovitelju Krištofu . . . da bi se ne zameril svojemu pokrovitelju . . .« Čestokrat naletiš po dnevnikih, leposlovnih listih, po knjigah na besedo »pokrovitelj«. Beseda ta ima vendar nekoliko tuje lice. Res je občna Rusom, tudi Hrvati jo rabijo; v srbskem jeziku ji je pravo odpovedal Živanović, dober poznavalec srbskega jezika. Tudi stara slovenščina jo pozna. Suprasaljski kodeks (str. 2) »sъpasъ í pokroviteljъ boieštiihъ sę jeho . . .«; pokroviteljъ σκεπαστής tegens, piše Miklosich. Dasi je stara, dasi v navadi našim bratom, mislim vendar, da je ne kaže udomačiti in rabiti pri nas. Zakaj samostalniki na *telj* so novejšega kroja; dadó se tu pa tam bolje zameniti s samostalniki na *ik, ec*. Poslednji končnici sta bili tudi v navadi našim prednikom. Postavim prositelj — *prošnjik*, rešitelj — *rešnik*, stvaritelj — *stvarnik*, odrešitelj — *odrešenik*, poslušatelj — *poslušavec* (»poľufhavez« Jak. list I., »samohvalci« III. II. list Tim. Dalm.) itd. »Pokrovitelja« bi pa kazalo zamenjati z *zaščitnik-om*, katera beseda se domače glasi, in v našem jeziku imamo glagol *ščititi*, — (zaščititi) in samostalnik *ščit* in iz njiju lahko napravimo pravilno *zaščitnik*. Dalm. »Bug je nafh fzhit, bramba inu lon.« »Nebuj se Abram Jeft fim tvoj fzhit . . .« I. Mojz. buk. XV. Trubar: »Brani ti mene, mui Bug, pred muiemi Souurashniki, Szhyti ti mene pred . . .« Ps. 59. Zatorej mislim, da bi boljše bilo splošno rabiti »zaščitnik« za r. »pokrovitelj.«

32. **„Besednjak“** je pač najrabljivejša beseda za nem. »Wörterbuch«. Rabijo se sicer tudi: »slovník, slovar,

rečnik, besedišče«. Ali so pa tudi vse enako vredne, da jih priporočamo? Ménim, da niso, akoravno sem na strani 187 in 189 tega lista sam pisal »slovar«, »slovarji«. Jaz bi le *beseđnjak*-u priznal popolno pravico, druge bi pa zavrnil. Zakaj »rečnik« je po srbsko; »slovník« po češko dobro, »slovar« pa najbrž — nikakor. ‚Wort‘ splošno pomeni »besedo«, »reč« pa vse kaj drugega. Če rabimo »rečnik« za nemško Wörterbuch — ne rabimo svoje besede, ampak srbsko-hrvatsko, kjer znači »reč« das Wort. Kaj naj pomeni »rečnik«? Res ima Miklosich¹⁾ tudi besedo »rěč wort, ding«; vendar je ta »reč« le lokalizem, ker se le ob meji rabi za ‚Wort‘. In če smo sploh »reč« zamenili z »besedo«, treba, da tudi »rečnik« zamenimo z »besednjakom«. Iz istega razloga moramo obsoditi tudi »slovník«. »Slovo« nam ne pomenja ‚Wort‘, kakor v stsl., ampak »Abschied«. Tudi ni iste korenike (slü), marveč je »slovo«, kjer je udomačeno, iz »svü: Daran schliesst sich das thema * svobü an: . . . nsl. slobost fiducia trub. svoboda, sloboda, sloboda vzeti dafür nun slobo ung. slovo vzeti abschied nehmen.«²⁾ Glagol »slověti slovim . . .«³⁾ pa tudi vse drugo znači, kakor govoriti, besedovati. Zato nima »slovník« v rečenem pomenu pri nas pravice, in tudi ne bi pomenila »Wörterbuch«, ampak »Sprecher«, kakor pomeni »besednik, besednica«, »Fürsprecher Fürsprecherin« ali pa kaj drugega. — »Slovar« nima niti prave oblike. Zakaj *-ar* pomenja moške osebe z ozirom na njih opravilo ali rokodelstvo⁴⁾, n. pr. drvar, goslar, pekar, zidar, mesar — in semkaj menda ne spada »slovar«. In kaj naj pomeni? Pustimo vsakemu svoje in Slovenci glejmo, da tudi ohranimo svoje!

33. „*Vetríti, prevetríti, prevetrovati*“ — lüften, auslüften. Prva beseda živi še med ljudstvom, preprostimi Slovenci in zato naj se je poprimejo splošno tudi omikanci. Zakaj »zračiti,

prezračiti« je nemčizna. Kmet naš svojo obleko »vetri« in gospodinja »prevetrjuje« rute, prte in jih ne »zračí«. Takisto delajo tudi drugi Slovani. Češki: »Kde se ve škole málo nebo nic nevětrá, stavají se děti chudokrevnými, nervosními . . .¹⁾.« »Větr, u m. der Wind větrati (-ám) něco auslüften.«²⁾ Hrvatski: »Vidite, rekoħ, to čini svježi zrak! I poučih ga, kako bi se i stanovi vjetriti morali . . . U našim školama . . . nema ni govora o ventilaciji umjetnoj, jer . . . Treba, da si pomažemo običnim provetrivanjem«³⁾; Ruski: »provětrít, vývětrivat lüften.«⁴⁾ Poljski: »Wietrzyć 1) . . . Wywietrzyć lüften (d. i. der Luft aussetzen, Luft hineinlassen . . .«⁵⁾

34. „*Na žalost, žal.*“ Sedaj je navadno med olikanci »žalibog, žalibože«, po ‚leider (Gott)‘ napravljeno. Dobro bi se bilo povsod izogibati takim izrazom, soseb pa v knjigah in časopisih, kateri so namenjeni stebru slovenstva, našemu kmetu. Na mestu

35. „*Naposled, slednjič, poslednjič*“ rabijo »konečno«⁶⁾; a živi jezik besede »konečno« ne pozna. »Konči« sem slišal v ljudstvu in to besedo — če me spomin ne moti — ima tudi Levstik, (toda v drugem pomenu). Tudi imamo za ‚endlich‘ dobre (rečene) besede, rabljene od naših prednikov in vrstnikov, soseb od preprostega Slovence. Naposled je »končno« in »konečno« nepravilno napravljeno. Ker če je »končno« pismeno prav, tedaj je tudi »donšnji, danšnji«, in če je »konečno« kje v navadi, tudi pismeno ni prav. Po naše namreč — piše učeni o. Škrabec⁷⁾ — bilo bi: »k o n á č n o, prim. mertvec: mertvaški, denes današnji; zakaj ne bi bilo dobro po domače ‚na zadnje, naposled?‘ Tudi »zadnji« bi dobro bilo namestiti s »*poslednji*«. Zakaj »zadnji« pomeni bolj ‚der die das hintere posterior‘, n. pr. prednji in zadnji del pri vozu. Potemtakem tudi: posled-

¹⁾ Paedagogické Rozhledy 4. sešit. 1890, str. 143, v Praze.

²⁾ Slovník kapesní, Josef Rank str. 930.

³⁾ Napredak, str. 23, 7, 1890. Zagreb.

⁴⁾ Russisch-deutsches Wörterbuch, str. 596.

⁵⁾ Poľsko-nemiecki słownik str. 943.

⁶⁾ Nekateri pišejo »končno«.

⁷⁾ Cvetje VIII. 5.

¹⁾ O. c. str. 274.

²⁾ Miklosich Etymol. Wörterb. str. 332.

³⁾ Ibid. str. 308.

⁴⁾ Sket. o. c. str. 122.

toda: osmešiti — osmeševati, in ne osmehovati, ker nimamo samostalnika: osmeh; urediti — urejevati, in ne: uredovati, ker ne poznamo ne prostega »redovati«, pa tudi ne imena »ured«, ampak »urad«, torej »uradovati« = amtiren.

2. Ker morajo vsi glagoli šeste vrste, če se izvajajo iz glagolov četrte vrste, biti prehajavni, jasno je, da so vsi tisti glagoli šeste vrste, ki niso prehajavni, gotovo izimenski. Torej: zadoštovati = genug sein; nečistovati = unrein sein; usehovati = dürr werden; celó: nameštovati = an der Stelle jemandes sein, ker je glagol po pomenu neprehajaven. Izglagolske oblike rabimo v prehajavnem pomenu: zadoščevati = Genugthuung leisten; ugaševati = verlöschen machen; usuševati = dürr machen; nameščevati, nadomeščevati = an die Stelle setzen; onečičevati, urejevati, zahvaljevati itd.

3. V nekaterih dvomljivih slučajih nam iz zadrege pomagajo staroslovenščina in drugi slovanski jeziki. Pravilno je:

Obrazovati, preobrazovati, iz imena »obraz« in ne iz glagola »obraziti«; stsl. о́бразовати; hrv. obrazivati; rus. о́бразовать.

Opazovati, iz samostalnika »opaza«, kateri živi le v deminutivu »opazka«.

Prilikovati, od imena: prilika, in ne iz glagola priličiti; stl. приликовать.

Vrhu teh pripomočkov sem našel to-le zanimivost: glagoli šeste vrste imajo redno tisto deblo, kakor dotični glagoli pete vrste. Če se

torej glagoli pete vrste izvajajo iz četrte vrste, izvajajo se tudi glagoli šeste vrste. (Če je oblika v peti vrsti zaradi raznega pomena dvojna, dvojna je tudi oblika v šesti vrsti.) Torej: preložiti — prelagati — prelagovati; pretočiti — pretakati — pretakovati; raztrositi — raztresati — raztresovati itd. Nasproti pa: presaditi — presajati — presajevati; obsoditi — obsojati — obsojevati; očistiti — očiščati — očiščevati; urediti — urejati — urejevati itd. Po tem pravilu bi bila določena oblika v glagolih: naglaševati, oglaševati, preglaševati, razglaševati, in druge sestavljenke iz glagola: »glasiti«; nikjer nisem našel dovoljnega vzroka, da bi se ti glagoli morali zlagati na »ovati«.

Bralec je opazil, da se z neomejeno gotovostjo po navedenih pravilih ne dá vsaka oblika določiti; pač pa moremo večino teh mnogoštevilnih glagolov razjasniti po teh pravilih.¹⁾

¹⁾ Uredništvo je rado ravnalo po geslu: audiatur et altera pars! Sicer pa misli, da ne smé slovničar — katerikoli — odmerjati jeziku preozke poti, ako sam ljubi širšo pot. Svoboda je povsodi draga; in dubius libertas. Še nekaj, pa naj nikogar ne žali! Ako bodo nas — uboge pisatelje — slovničarji le preostro prijekali, potem obesimo pero na kol in porečemo: Le sami pišite! Veljaj nam geslo: in omnibus caritas!

SLOVSTVO.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

(Piše dr. F. L.)

„Vzgojeslovje“ Spisal dr. Franc Kos. Ljubljana, 1890. Založila »Matica Slovenska«. Tiskal R. Milic. 8°. Str. 144. Cena 85 kr., v platno vez. knjigi 1 gld. — Ni nam treba tožiti, da je naše pedagogijsko slovstvo ubožno. Prav narobe: trdimo lahko, da je v primeri z našim drugim slovstvom dokaj bogato. Kako vrle spise so že objavili in objavljajo naši strokovni listi! Poleg teh imamo »Pedagogiški letnik« in naposled je gosp. A. Zupančič tudi celotno obdelal vzgojeslovje v svoji »Pedagogiki«. Vendar se ne more reči, da je tu navedena knjiga odveč, zakaj treba nam je tudi šolske knjige, katero bi mogli slovenski pripravniki rabiti, zlasti kadar bode slovenščina uvedena tudi za ta predmet. In tako za šolo primerno knjigo imamo pred seboj. Izrastla je iz šole in je namenjena za šolo. »Ker

sem podučeval več let pedagogiko na goriškem učiteljskišču, bila je moja dolžnost, da sem se natančneje seznanil s tem predmetom... Na to sem začel spisovati pedagogiko v slovenskem jeziku«. Neumestno bi bilo, ako bi hotel gospodu pisatelju — strokovnjaku oporekati v čem gledé na tvarino, kako naj se deli, v kolikem obsegu naj se obdeluje v šoli: soditi jo smem le z občnega stališča kot znanstveno knjigo. In kot taki ji priznavam rad kaj lepe prednosti. Vzgojeslovna pravila so vseskozi oprta na izkušnjo in na zdravi razum, razkladanje se drži navadne, torej tudi trdne in varne poti, nazori — dasi bi morebiti kdo še kaj drugega želel — ne nasprotujejo nikjer resnici. Verska vzgoja se res ne poudarja tako, kakor bi si želeli na verskem stališču, a ji tudi ni gosp. pisatelj neprijazen; marveč kaže nekaterikrat, kako važno je verstvo v vzgoji, t. j. krščanska vera, evangeljski nauki. Učitelj sam ima mnogo prilik, da to stran v

razlaganju dopolni in pojasni. Pa o tem dovolj; naj razjasni to zadevo kritika strokovnjaška. Oblika je primerna šolski knjigi. Pisatelj se ogiblje prevelike suhoparnosti in nepotrebne obširnosti. Tako jo je moči tudi prav z zanimanjem čitati. V slogu in v slovenskih oblikah hodi g. pisatelj po srednji poti: piše dokaj pravilno, gladko in čisto; vendar mu ni na tem, da bi upotrebljeval vse novejšje nasvete in sprejete oblike naših slovničarjev. Vedno si prizadeva ohranjati dobre, stalne znanstvene izraze, n. pr. Erjavčeve: občutni in gibalni živci itd., predstava . . . Vrinili so se le nekateri po nemško zaviti stavki. A v obče se mora gospodu pisatelju izrekati priznanje, da postopa v jezikovnem oziru polagoma, pa varno.

Bode-li knjiga kdaj tudi izvrševala svoj namen kot šolska knjiga, tega pač ne moremo niti vedeti, niti določiti. A to lahko rečemo, da ni nobenega pomisleka, zakaj bi se ne uvedla kot šolska knjiga. Bog ji daj obilo uspeha!

„**Grška mythologija**“: Po nemški mythologiji Grkov in Latincev H. Viljema Stolla, poslovenil Lavoslav Koprivšek, c. kr. gimnazijalni profesor. Novomesto. Natisnil in založil J. Krajec. »Narodne biblioteke« 30., 31. in 32. snopič. 12°. Stran 145—311. Cena 45 kr. —

„**Rimska mythologija**“: »Narodne biblioteke« 33. in 34. snopič. Str. 315—406. (+ XVII.) Cena 30 kr. — V I. letniku tega lista sem naznanil (na str. 95) 1. zvezek tega dela, ki je sedaj dovršeno. Prvi izmed tu navedenih zvezkov obdeluje še grško bajeslovje, drugi pa — mnogo krajši — podaje rimsko bajeslovje. Prvi zvezek govori še o grških božanstvih in potem v 6 poglavjih o grških pravljicah. Vsaka pokrajina je imela svoje pravljice in zato jih razvrščuje knjižica po krajih. Tudi rimska mythologija obdeluje snov v dveh delih: A. Bogovi. B. Pravljice. — Kar sem omenjal o prvem zvezku na drugem mestu, to velja tudi o teh dveh. Knjižica se bode dala dobro rabiti, in dijaki po šolah bodo nahajali v njej vse, česar jim treba čitajočim klasike. In prav zaradi tega sta gospoda izdajatelj in prelagatelj dobro ustregla resnični potrebi. Vendar ne smem zamolčati, da bi se moral prevod gibati nekoliko svobodneje. Jezik je nekaterokrat le preokoren in pretrd. S tem pa nečem odvrčevati čitateljev od knjige, katero bodo lahko toliko umeli, da jim bode namestovala popolnoma nemške knjige iste vrste.

„**Tržaško-koprski škof Matej Ravnikar**“, slayni pisatelj in pedagog slovenski. V spomin razkritja spomeniške plošče v 13. dan julija 1890 l. v njegovi rojstveni hiši na Vačah, slovenski mladini poklonil Jernej Ravnikar, slovenski učitelj. Z eno podobo. V Ljubljani. Izdala in založila »Družba sv. Cirila in Metoda«. 1890. 8°. Str. 31. Cena 10 kr. — Majhna knjižica — vendar upam, da jo je vsak čitatelj pozdravil z veseljem. »Slovensko pisateljsko društvo« je dne 13. p. m. vzdalo ploščo v rojstveno hišo slavnega pisatelja, in družba sv. Cirila in Metoda je postavila slavljencu, kakor tudi slavnostnemu dogodku slovstven spomenik, in to je — naša knjižica. Podaje nam — ménim — vse, kar se je dalo povedati mladini zanimivega o slovečem

Vačanu. Opisano je njegovo življenje, opisane njegove službe, opisano njegovo slovstveno delovanje, in naposled je navedena obširna njegova oporoča . . . Knjižici je pridejana dosti velika in dostojna slika pokojnega škofa. Slika je povzeta fotografično po neki že precej otemneli sliki, viseči v zakristiji pri sv. Justu v Trstu. Družbi štejemo v lepo zaslugo, da je oskrbela to sliko.

Knjižica je spisana z udanostjo in ljubeznijo do pokojnika. Taki življenjepisi vzbujajo tudi v čitateljih ljubezen do junakov in ga vnemajo, naj jih posnema. Jezik je v knjižici pravilen; nekatere stvari mi ne ugajajo: da bi n. pr. »pravoverstvo« pomenilo — dogmatiko, ne morem prav umeti. Beseda pomeni — orthodoxijo in nič drugega.

Ako se bode »knjižnica družbe sv. Cirila in Metoda« bogatila s takimi knjigami, kakor jih je izdala dosedaj, smela se bode kdaj s ponosom ozirati na svoje slovstveno delovanje.

„**Iskrice**“: Zbirka pesmij in povestij. Spisal in slovenskeje mladini poklonil Janko Leban, učitelj v Avberu pri Sežani. II. zvezek. V Ljubljani. Založil in tiskal Rudolf Milic. 1890. 12°. Str. 48. Cena 15 kr., po pošti 17 kr. — Gospod pisatelj podaje mladini 2. zvezek svojih mičnih povestic in pesmic. Zanimive so in poučne h krati in bodo deci prijetno darilo. Izvzemši nekaj pesmij so spisi izvirni. Jezik je skrbno opiljen, tu pa tam za mladino morebiti preveč nedomače ukrojen, vendar pravilno. (Op.: »dopadejo« »jad« je m. sp., ne žensk.: pr. str. 19., 30.) Prav radi pa to knjižico mladini in prijateljem mladine toplo priporočamo.

Leo Taxil: „**Izpovedanja bivšega prostomisleca**“: Iz francoščine preložil Martin Žiltir. Ljubljana. Samozaložba. Tisek »Katoliške Tiskarne«. 1890. 8°. Str. 281. Cena 60 kr. — Knjiga, katero oznanjamo, je svetovno znana, in o njej sami pač ni da bi govoril. Prevedena je v razne evropske jezike in prav dobro jo je pogodil gosp. prelagatelj, da jo je priredil za Slovence. Tu imajo živo sliko sedanjega življenja in delovanja onih, kateri so si zapisali na prapor: »Krščanstvo naj pogine!« Kdor se je bavil s prevodi, vé, koliko težave delajo prelagatelju: več kakor izvirno pisanje. Tako se tudi tukaj opaža trud prelagateljev, da bi natančno izrazil misel pisateljevo, in vendar ne delal sile slovenščini. Sicer pa ne more kritika zvrčati vsake pomote in pomotice na prelagatelja, zakaj habent sua fata libelli, — s knjigami se včasih čudna godi, in zlasti še s spisi, doposlanimi časopisom. Od todi nekaj nedoslednostij v pisavi.

Knjiga je dokaj obsežna in vendar jako poceni, zatorej je pripravna, da se hitro in daleč razširi.

HRVATSKO SLOVSTVO.

Knjige „*Matice Hrvatske*“ za leto 1889.

(Dalje in konec.)

6. „**Teodora**“: Pripoveda Eugenij Kumičić (Jenio Sisolski). — (Zab. knjiž. Matice Hrvatske sv. 115—117). 8°. Str. 211. Cena 75 kr. — O tej povesti in pa o drami »Sestre« se je mnogo

pisalo po hrvatskih dnevnikih; na eni strani so ji v zvezde kovali, na drugi pa ostro grajali. Nam se zdi, da kakor večina Kumičićevih posebno novejših del, nima niti »Teodora« trajne pesniške vrednosti. Najbolj čudno pa je, da si je pisatelj kaj svest svoje pisateljske vrline, ker je nedavno dokazoval v hrvatskem listu vrednost svojih spisov iz tega, da jih čitateljstvo rado čita in da so nekateri zagledali že v tretje beli svet. A tisto, kar vabi Kumičiću čitatelje, ni kakor ni samo pisateljska vrline, (katere pa povsem ne zanikujemo), nego vse kaj drugega, s čimer bi se ne smel ponašati. Njegova naturalistična smer bode izvestno slabo delovala v hrvatski književnosti in med hrvatskimi čitatelji. A oglejmo si ta proizvod!

Dejanje povesti se vrši v Istriji, na katero se kaj rad ozira pisatelj v svojih povestih, in ko riše življenje svojega rojstvenega kraja, izneveri se včasih nehoté svojim načelom in takrat zmaga njegova idealna stran. V prvem poglavju povesti spoznamo morskoga kapitana Dakića, človeka vstrajnega, pa brez višjih in plemenitejših čustev, spoznamo dve njegovi hčerki, izmed katerih je večja Lucija enajst, a mlajša Teodora deset let stara. Oče ji je pripeljal v Reko v zavod sester pl. Kornerovih, a ko ni-ta hoteli ondi ostati, odpeljal je nji in pa mlajšo izmed Korneric, katera se mu je znala zvito prilizniti, domov v malo primorsko mestece Banjo, da bi ji ondi Malvina — tako se je zvala mlajša Kornerica — poučevala in odgojevala. Ko se vrne Dakić čez nekoliko časa zopet iz svojega trgovskega potovanja domov, oženi se z Malvino misleč, da mu bode tako najbolje odgojevala hčerki in namestovala prerano umrlo ženo.

Tu se končá prvi del povesti, a drugi začenja se celih deset let kasneje. Starejša Dakićeva hči Lucija se je omožila z nekim Rikardom Larisom, človekom podlim, zlobnim, strastnim in odurnim, da si hujšega ne moreš omisliti. Teodora je odrasla, pametna deklica, a ljubi nekega Karla Francetića, s katerim pa živi Dakić že dolgo v sovraštvu. Laris je bil zapeljal, ko je bil stari Dakić na morju, ženo svojega tasta, malovredno Malvino, a ona se je usmrtila zaradi tega v domačem vodnjaku. Laris je še tako zloben, da okrivi pred Dakićem zaradi tega zločina nekega kavarnarja Jovanina, in pada iz pregrehe v pregreho. Ko naposled ne dobi več denarja od svojega tasta, najme nekega zločinca, da umori ob priliki starega Dakića, katerega so že povsem potlačile razne nesreče. Podtaknejo sicer mlademu Francetiću umor, vendar se njegova nedolžnost skoro dokaže, a Rikarda in podkupljenega morilca dohiti zaslužena kazen. Lucija kmalu umrje, a Teodora se omoži dve leti potem prav srečno z mladim Francetićem.

Sedaj posamnosti! Pisec pravi, da je veren, resničen slikar v svojih povestih. A kar piše, še verjetno ni. Kdo si more misliti v malem istrskem mestecu toliko pregeh in zločinov, kolikor nam jih ponuja pisec v svoji povesti! Kje bi dobil tak zavod, kakoršnega nam je on predstavil v zavodu Korneric, in kje bi našel človeka tako hudobnega, kakor je Laris? Katera oseba v povesti nam je jasna in razumljiva?

Teodora sama, glavna oseba, se kaže v prvem delu kot desetletno dekletce, pa tako neverjetno razposajena in svojeglavna, da si jo težko misliš. Tudi pozneje nam je vse tuje, vse tajno, Dakićev značaj tudi neverjeten. Da bi on — skopuh — tako hitro zaupal Malvini in se z njo oženil, dal svojo starejšo hčer neznanemu tuju?! O Malvini vémo bore malo. Isto tako vémo o Larisu le to, da je velik lopov: od kod je prišel, kaj je za pravo — to je uganka. Najbolje sta slikana oba Francetića in pa razne osebe domačega istrskega mesta, kar dokazuje, da bi bil pisatelj povsem drugače pisal, ako bi se bil držal navadnejšega, priprostega življenja, ne pa hotel s kriminalnimi spletkami zanimati čitatelja. V opisovanju ni pravih razmer. V prvem delu je pisec obširen, riše ti najmanje drobnosti, da smo skoro vedno na istem mestu, v drugem delu se pa vozimo z brzovlakom, da ne moreš zaradi hitrice pregledati vseh prizorov. Kakor sem že rekel, priredil je pisec iz te povesti dramo v treh dejanjih: »Sestre«, katera začenja ondi, kjer drugi del »Teodore«, samo da so izpremenjena imena in pa neke druge malenkosti. Občinstvo je bilo navdušeno za to igro, vendar se bode težko obdržala dolgo na odru zaradi mnogih nedostatkov. Pa da se vrnem k »Teodori«: rad priznavam, da bodeš povest z zanimanjem in pa gladko čital, tudi ti bode marsikatera stvar ugajala, vendar ko jo prečitaš, prazno ti bode v duši. Zdelo se ti bode, kakor da si v celi povesti gledal sence, kako se pred teboj sprehajajo. Prečitavšemu knjigo, izginile ti bodo sence in zopet bodeš sam. Nobena izmed oseb ni ti ostala v duši, z nobeno nimaš sočutja, nezadovoljen si. V drugo izvestno ne vzameš povesti v roke.

J.—è.

7. Avgust Šenoa. „**Sabrane pripoviesti**“. Svezak drugi: „**Zlatarovo zlato**“. Historička pripoviest XVI. veka. 8°. Str. 268. Cena 1 gld. 20 kr. — August Šenoa! Katero hrvatsko in v obče slovansko srce se ne spominja z veseljem in ponosom moža, kateri je s peresom tako dično proslavil svojo domovino! Šenoa je ljubljenec svojega naroda in po pravici. Podal je svojemu narodu dolgo vrsto pripovedek, kakoršnih ni pisal pred njim nobeden hrvatski pisatelj, in zbral je okrog sebe lepo število mož, kateri se sedaj trudijo na književnem polju. »Matica Hrvatska« izdaje njegove »Sabrane pripoviesti«, češ, naj živi pokojni pisatelj v svojem narodu po svojih spisih.

Šenoa je bil izreden človek. Njegov velik, bistroumen duh odseva najbolj iz njegovih zgodovinskih romanov. (»Zlatarovo zlato«, »Diogen«, »Kletva«, »Seljačka buna« itd.). Spisujoč te svoje povesti, se je učil temeljito zgodovine, spoznoval razmere onih časov in ustvaril slike svoje domovine v raznih stoletjih, slike kratke, jasne in istinite. Bil je nekaj posebnega v njegovem peresu, nekaj vabljivega, lahkotnega; umel je povzeti glavne momente in jih opisal tako, da iz nekoliko vrstic povsem skoro spoznaš tedanjo dobo. In nikdar se ne veže na posamezen kraj, vselej kaže sliko vse svoje domovine v oni dobi.

V navedeni povesti se nam razgrinja 2. polovica XVI. veka, ona doba, ko se je dunajski

dvor posebno trudio, da podvrže Hrvatsko in Ogersko povsem pod svojo vlast. Bansko oblast so slabili, kolikor je bilo le možno, razni nemški generali, katere je dvor pošiljal v deželo. Žalostno je bilo tedaj na Hrvatskem. Divji Turki so vladali v večjem delu Ogerske in Slavonije, prihajali so vsako leto v deželo, plenili in puštošili, a dvor je pošiljal nemške generale in nemške plačnike, kateri so pa plenili in kradli po vaseh in mestih, kolikor se je le dalo. tako, da se jih je narod malo manje bal, nego Turkov samih. A domače plemstvo? Domače plemstvo je sicer rado prijemalo za meč in hitelo v boj »za krst častni i slobodu zlatnu« in se tudi borilo, kakor pristoja pravim junakom, vendar doma na svojih gradovih ni poznavalo nobene mere v nasilju in zatiranju prostega naroda in svobodnih meščanov. Kaj je potem čudno, če je rodila ona dōba vstajo kmetov?

Pošten zagrebški meščan, zlatar Peter Krupić — mož stare korenine, pošten in značajan od pēte do glave — ima hčerko edinico, Dorko, katero čuvata on in njena kuma, branjevka Magda, kakor zenico v svojem očesu. Ob neki priliki reši Dorko iz velike nevarnosti mladi Pavel Gregorianec, sin znanega sovražnika Zagrebčanov, posestnika medvedgradskega, Stjepka Gregorianca. Stari Gregorianec, glava slavne hrvatske rodovine, junak, neplemenit, mrzi iz dna svojega srca zagrebske »kramare i cincare«, ki so se tožikali zaradi nekakih starih pravic, in raztogoti se, ko zvé, da hoče imeti sin Pavel kramarsko hčer — Krupićevo Dorko, »zlatarovo zlato«. Da sina odvrne od meščanske hčere svojih sovražnikov, ne sramuje se nobenega sredstva. Pavla pošlje v Samobor k vlastelinki vdovi Klari Gruberovi — zvitih kači, katera porabi vse načine svoje lepote in zvitosti, da dobrega Pavla premami, a Dorko hoče na naj-sramotnejši način ugrabiti očetu in Pavlu. Vendar Pavel pobegne iz zvitih zanjkl Klarinih in reši Dorko v drugič. Vendar še to ni dosti. Ko ne more Klara nikakor odtrgati Pavla od Dorke, poseže po zadnjem sredstvu in dá Dorko ostrupiti malo pred njeno poroko s Pavlom. Pavel jo tudi sedaj prezirno odbije od sebe, a kazen za njene grehe prepušča nebu, katero jo skoro kazni — znorí namreč; a on odide v boj na Turke. Ko se povrne, pomiri se s svojim očetom, kateri skesan umré. Tudi Pavel pade nekoliko let kasneje v slavnem boju »za krst častni i slobodu zlatnu«; ž njim izumre slavna rodovina Gregoriancev.

Ni treba govoriti o posameznostih take povesti, o kateri je kritika že davno izrekla odločno besedo. Naj omenim le, da je povest pisana l. 1871 in da je v hrvatskem slovstvu prva svoje vrste, zato bi jo mogli nazvati »prvim hrvatskim romanom« (ker Kraljevićev: »Požeški djak. Prvi naški izvorni roman iz l. 1863« jedva odgovarja svojem imenu) — a ne samo prvim, nego tudi najboljim, ali vsaj izmed najboljih. Pisec ga je pa tudi pisal z navdušenjem in ljubeznijo; kako tudi ne bi, saj je v njem proslavil milo in rojstveno mesto — beli Zagreb. J. — e.

„Psyche“ Komedija u tri čina. Napisao Ivo Vojnović. (Zabavne knjižn. sv. 118—119.) 8°.

Str. 130. Cena 50 kr. — Psyche imenuje pesnik svojo komedijo po Olgi, ki ima glavno ulogo. Slikar Braniewski je skriven častilec Olgin. Idealizuje jo po svoji sliki, ki ji je dal ime »Psyche«. Prizor za prizorom se naravno in neprisiljeno snuje. Značajev lica so živo risana. Najbolj živahna podoba cele komedije pa je baš novi Paris z monoklom, starikavi markez della Torre. On ima vse uloge. On ti je agent, strije in boter, pa sam ne vé, kaj pouzročuje. Slika in ljubezen, obe se počasi razkrivate koncem drugega čina. Spletke se rušijo, Markez se čudom čudi in zija, Woronska pa mu pravi: »Zaboravljate, markeze, da su ljubav i umjetnost starije i moćnije od ljudske diplomacije«. Komedija je res živa. Samo nekaj bi dejali: »Epatant — shocking, o yes!« Kaj je pač to! Toliko tujih nepotrebnih besedij, ne francoskih ali laških, ampak najmodernejših angleških! Tujke se morebiti vjemajo z nemškim jezikom, v slovanskih jezikih pa so neslane, kakor bi djal: danes je šenes veter«. Še manje, kakor slovenskemu jeziku, prilegajo se tujke čvrsti, samostalni hrvaščini. Mnogim udom »Matice Hrvatske« bodo angleški izrazi jako effroyable, kakor i meni, ki sem — nič me ni sram povedati — po besednjakih stikal po pomenu teh izrazov. Severus.

9. Jovan Sundečić: „Izabrane pjesme“: Uvodom i bilješkama popratio Hugo Badalić. Sa slikom pjesnikovom. 8°. Str. 269. Cena 2 gld. — Krasna oblika, ki jo je dala tej knjigi vrla »M. Hrv.«, kaže dovolj, da nam se močno priporoča. Pa po pravici.

Najbolj odseva v Sundečićevih pesmih narodno čutenje Kakega duha pa je pesnik v obče, razodeva »pjesnik« (str. 36.):

Bog i ljubav, sloga, cv'jeće
I narodnost draga,
Rujno vince, davor-srce
I obrana praga.

Pesnik je duhovnik pravoslavni. Nenravnosti se mu ne more oponašati, dasi bi se dalo marsikaj nekoliko manje polzko povedati. Bilo bi odveč mnogo besedovati o vrednosti Sundečićevih poezij, katerega Badalić uvodom tako-le hvali:

»Možemo se ne slagati ma u čemu: u tome ćemo biti svi, kao jedan čovjek, da je on svim životom i radom svojim pravi apostol sloge hrvatske i srpske... razveselit će priznanje, kojim »Mat. Hrv.« po ovomu izdanju čini počast sebi, cijelomu narodu i zaslužnomu pjesniku. Osim toga Jovan je Sundečić po velikemu dijelu svoga pjesničkoga rada bitna i sastavna čest književnosti hrvatske.«

Sundečićeve izabrane pjesme obsegajo 20 lirskih, 16 epskih in eno lirsko-naučno pesem. Morebiti o drugi priliki še kaj več. Severus.

10. „Kornelija Tacita manja djela“. Razgovor o govornicima. Agrikola. Germanija. Preveo, uvod napisao i bilješke dodao Milivoj Šrepel. (Prievodi grčkih i rimskih klasika. Svezak sedmi.) 8°. Str. XXIV + 117. Cena za člene »M. H.« 50 kr., v knjigarnah 75 kr. — »M. Hrv.« izdaje prav dobre prevode starih klasikov, in ta knjiga je že 7. v vrsti. Zlasti zanimivo je pisan uvod »O Korneliju Tacitu«. O prevodu samem

smemo toliko reči, da je tem večje hvale vreden, čim teže je Tacita dobro prevajati. Opazke na koncu knjige pomagajo čitatelju, da lože umeva. Kdaj dobimo Slovenci nadaljevanje onih prevodov, s katerimi je začel pokojni Janežič?

Dr. F. L.

„**Maričon**“: Pripoviest. Napisal Ljuba Babič (Gjalski). U Zagrebu. Knjižara Dioničke tiskare 1890. 8°. Str. 87. Cena 30 kr. — Nekako čudna vam je ta »Maričon«. Kdo pa je? Hči »sudca« Lacka Ladanovića in dobre, lepe gospe Ladanovičke, ki je pa kmalu umrla in prepustila desetletno deklico tužni osodi. Res osodi, zakaj Ladanović se ni brigal skoro nič za svoje dete, tudi mu ni preskrbel nikake vzgoje ter le slučajno vzel nekega Francoza Delavignea za vzgojitelja, od katerega se je naučila v 14. letu čitati in pisati in nekoliko drugih stvari površno. Ko odide Francoz, znala je toliko, da je čitala lahko romane Sue-ove, Dumas-ove in Scott-ove. S tem se je razpalila njena domišljija, ki je že tako bila bujna. Nesreča njena je privedla v hišo hudo gospodinjo Ložiko, pohotno žensko, ki je bila očeta Lacka ulovila v svoje zanjke in s katero je živel dosti nerodno. Mož, ki ni bil maral za svojo blago ženo, bil je pokoren malovredni služabnici. To je do cela razjedlo značaj in srce deklici, ker je videla, kaj se godi. Začela je tudi sama iskati tešila v družbi Turkovičevega Janka, poštenega mladeniča. A ko ne more že več prenašati hudih razmer doma in prosi Janka, da bi oba ubežala, ustavi se ji Janko; a Maričon občuti toliko žalost in zapuščenost v srcu, da bega sem in tje, ne vedoč, kaj se ji godi, in da teče naposled z groba drage matere potopit se v hladne valove. — Res je tu pa tam kak opis čitatelju nevšeč, in tudi konec žalosten, vendar popolnoma utemeljen, ker hoče pisatelj pokazati, kakšni so nasledki zanemarjene ženske vzgoje. Zato ne moremo biti hudi na pisatelja, ki je risal te slike po istini. Za mladino ni, za stariše in odgojitelje pa ima mnogo naukov. Povest je pretiskana iz »Vienca« 1884.

Dr. F. L.

DRUGA SLOVSTVA.

»**Archiv für slavische Philologie**.« (Dalje.) Nadaljujoč poročilo o XII. zv. (prim. »Dom in Svet« str. 190) »Archiv«-a ne smem izpustiti Jagićevih opazek o dr. T. Maretiću. G.

dr. T. Maretić, znani hrvatski pisatelj in veliki privrženik Vukov ter fonetičnega pravopisa, je napisal knjigo: »Istorija hrvatskega pravopisa latinskim slovima«, in pa razpravo v »Radu« 97.: »Kosovski junaci u narodnoj epici.« V prvem delu se vidi pridnost in trud gosp. pisatelja, v njem nam predočuje zgodovino pravopisa v hrvatskih knjigah, od najstarejših do Gajevega pravopisa. G. Jagić govori (str. 602–609) o prvem delu rečene knjige jako nepovoljno. Gospod Maretić razpravlja tvarino z drugega stališča, kakor bi želel gospod Jagić. Dokazuje namreč, da se v vseh starih knjigah iztiče posebno fonetična pisava. Jagić pa trdi, da tedaj še ni bilo te prepiske, katera se vrši dandanes z nekim »fanatizmom«. Malo pisateljev je mislilo o grafiki, marveč naslanjali so se na prednike in vrstnike svoje. Pisatelj naj bi bil podal nekatere predgovore starih piscev, in ker tega ni storil — piše Jagić — ni razprava zgodovinska. Hvali pa ocenjevalec drugi del rečene knjige, ker izvaja iz prvega dela posledice. »Kosovski junaci i dogodjaj u narodnoj epici.« (Str. 609 do 615.) Tudi s to razpravo se ne strinja Jagić. Naravnost zavrača trditev Maretić-evo, da Hrvato-Srbi niso imeli pred 15. stoletjem epskih pesmij. Maretić namreč piše, da so si Srbi in Hrvati pred bitvo na Kosovem polju (1389) o svojih junakih in njihovih delih pripovedovali vse le v prozi; pesmi da so bile le lirske »lyrischen Charakters«. A zato — pravi Jagić — nima pisatelj nobenih dokazov. Zakaj »argumentum a silentio nihil valet« Vse ima začetek, tako tudi srbska narodna epika. Ravno epika se začinja v kakem narodu najprej. In zato misli Jagić, da so epske narodne pesmi jako staro duševno blago srbskega naroda in niso še le v 15. stoletju padle iz nebes.

Prav ko sem to pisal, izšel je »Rad 101.«, kjer se brani dr. T. Maretić proti tej kritiki. Piše, da mu je storil J. krivico, ko ga je tako zdelal zaradi knjige »Istorija«. Zakaj on ni mogel vsega tako izvesti, kakor želi ocenjevalec, sicer bi bila knjiga preobširna. O drugi oceni pa piše Maretić: »Ocjena prof. Jagića ne donosi nikakve činjenice, već onako bez dokaza osudjuje moju misao«. Kdor pozna srbsko-hrvatsko književnost, vé, da je to vprašanje med Srbo-Hrvati že staro. Ž njim se pečajo prvi književniki bratovskega nam naroda, kakor Jagić, Novaković, Pavić. Nekā je rieše!

(Dalje.)

Fr. S. Lekše.

Raznoterosti.

Naše slike.

1. Upamo, da bodo čitatelji z veseljem pozdravili lepo sliko **A. Mickiewicza**, katero podajemo na prvem mestu te številke. Podajemo jo pa v spomin, da so Poljaki dali slovesno prenesti ostanke pesnikove v domovino in jih tu

najslovesneje pokopali. Ker govorimo o slavnem pesniku na drugem mestu, naj le prav ob kratkem povemo, kako so prenesli in pokopali pesnikove kosti.

Mickiewicz je umrl v Carigradu 26. nov. 1855. Njegovi prijatelji so prepeljali truplo v Pariz,

ker je tukaj živel dolgo časa. A niso ga pokopali prav v Parizu, ampak v Montmorencyu, kakih 15 kilometrov od Pariza. Ker so pokopali tukaj še druge slavne Poljake — prognance, hodili so sem Poljaki radi spominjat se svojih pokojnikov. A hoteli so, naj počiva pesnik v domačih tleh. Zato so dvignili 28. junija njegovo krsto na Francoskem, in 4. julija je dospela v Krakov. Slovesnost je bila velikanska. V Krakov je došlo nad 30.000 tujcev, vencev so poklonili svežih 444, srebrnih 23 in celo tri zlate. Zastopana so bila vsa mesta in društva. Pa ne samo v Krakovu so tako slavili pesnika, ampak tudi drugodi po vsi Poljski. Vse se je radovalo in tudi svetlemu cesarju se je izrekla zahvala, da je dovolil to izredno domovinsko praznovanje. Naj hranijo tudi te vrstice spomin ljubezni poljskega naroda do tega svojega pesnika.

Druga slika nam kaže **Kremlj**. Na najvišjem griču sredi Moskve se dviga poseben del mesta; ta je obzidan z visokim, do poldruge ure dolgim obzidjem, katero ima petero vrat: imenuje se ta del **Kremlj**. Kremlj je nekako mesto iz cerkvá, samostanov in palač. Med 32 cerkvami kremeljskimi so najimenitnejše in najlepše: cerkev Marijinega Vnebovzetja, kjer se venčajo ruski carji, nova cerkev Izveličarjeva in cerkev svetega Mihaela, v kateri imajo svoje grobove Ivan Veliki in mnogi drugi carji. Izmed samostanov je najslavnejši in najbogatejši stari Lavrin samostan, sedaj »Čudov« (čudežev), ki je bil ustanovljen že l. 1365. Med palačami se odlikujejo: stara carska palača, kjer so prebivali prejšnji ruski vladarji, nova Aleksandrova palača in pa carska zakladnica, kjer se hranijo državne dragocenosti. Nad strehami cerkvá in samostanov se pa vzdigujejo visoki zvoniki z velikanskimi zvonovi in veličastne kuplje, ki se s svojimi živo pobarvanimi strehami vidijo daleč na okoli. Med zvoniki je najvišji »Ivan Veliki«, ki meri 291 čevljev (87 m.) in ima 22 zvonov; eden izmed teh tehta 140.000 funtov in buči čez Moskvo, kakor bi gromelo v daljavi.

† Ivan Mažuranić.

Največji hrvatski pesnik in nepozabni ban hrvatski Ivan Mažuranić je izdihnil svojo dušo dne 4. avgusta okoli 11. ure dopoldne. Hrvatski narod žaluje in z njim žalujemo i drugi Slovani ob grobu pesnika »Čengić-age«. Ne moremo mu še danes postaviti v tem listu dostojnega spomenika, a postavimo ga v prihodnji številki.

„**Matica Hrvatska**“ je imela dné 27. julija glavna skupščino pod predsednikom Tad. Smičklasom. Dohodki: 25.571 gld. 76 kr. in prav toliki so stroški. Udov je za 1889. l.: 7208.

Popravki. Rade se vrinejo tiskovne pomote, dasi urednik skrbno pazi. V 7. štef. čitaj na str. 224 v »Naše sl.«: mesto 13. julija 31. julija; m. rojena 1866 čitaj 1868.

Narodno blago.

Belokranjski pregovori in reki.

(V Adlešičih nabral I. Š.)

Dar dara gledi.
 Bližje so nedrije nego usta.
 Kar ni o piru, i ni po piru.
 Piruj ali miruj!
 Sita mačka lóvica, gladna tática.
 Sita mačka lóvica, gladna sinaha tática.
 Mačka je snaga pri hiši.
 Kadar mačka najbolj žmi, treba je lonec pokriti.
 Návada je lahka, ódvada teška.
 Vsaka buča za svoj kócenj drži.
 Vsak je pod svojim kriljakom gospod.
 Kar Bog dá, s tem v torbo.
 Kdor je dužen, je tužen.
 Prímetku se i dete veséli.
 Gizdav berač nosi prazno torbo.
 Jezika ne bolijo noge.
 Na zlo je lahko naleteti.
 Vsaka trta ima svoje dete.
 Zabádava je človek, ako nima kriljaka.
 Par para išče.
 Vsako selo ima svoj glas.
 Drobna deca, suha toča.
 Kadar pamet dojde, sreča projde.
 Sto ljúdi, sto čudi
 Bolje je sto ljudi nadéлити, nego jednega napróstiti.
 Dobremu človeku teško para dóbiti.
 Mládost lúdost.
 Potreba je vsem draga.
 Dobro jutro rákija, z Bogom pamet!
 Pri šivilji ni svile kupóvati.
 Kdor svoj govor zataji, sam sebe zataji.
 Kdor se na petek rodi, nikdar srečen ni.
 Kdor se utaplje, maha se lóvi.
 Kada grmi, ondi i pada.
 Bol dojde z valom, a projde z lasom.
 Vse je bolje nego glad.
 Denar ima broj.
 Sem brez denarja, kakor Bog brez brata.
 Še Božjega groba neče nihče zabadava čuvati.
 Ni vsak moški, ki kriljak nosi.
 Lep glas se čuje daleko, a grd još tri put dalje.
 Kdor smolo v rokah nosi, se ga rok prime.
 Vsak lončar svoje lonce hvali.
 Gruden — malo uljuden.
 Domača gora — najbolj zelena.
 Trop je mati vinu.
 Nezvanemu gostu je za vráti mesto.
 Ki priklati, ta priplati.
 Pri grošu ni prijatelja ne brata.
 Gladna vrana ne pita site.
 Kdor gre s pametjo po svetu, daleko pride.
 Zaupan greh je najgorši.
 Levo v jamo — desno v ogenj.
 Z brano je teško po svetu hoditi.
 I brojeno ovco vuk odnese.

Cena: Za celo leto 2 gld.; za pol leta 1 gld. Uredništvo in upravništvo je v Marijanišču.

Izdajatelj, lastnik in urednik **dr. France Lampe.** Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.

se je modroslovja in bogoslovja in stopil skoro gotovo v tretji red sv. Frančiška. Tudi s sv. pismom se je dobro seznanil, kar nam pričajo njegova dela. Ko je Beatrika 24 let stara umrla (leta 1290), imel jo je v svojem mišljenju za blaženo in tako se je še bolj v vzorno višino dvignilo vse njegovo teženje. Sam je pisal (*Vita nuova*): »Sklenil sem, o tej blaženi ne več govoriti, dokler ne bodem mogel govoriti o njej vredno in dostojno. In da tje pridem, učim se, kolikor morem, kakor ona resnično vé. Ako je onemu všeč, po katerem živé vse stvari, in ako bode moje življenje še nekaj časa trajalo, upam, da bodem o njej povedal to, česar ni nihče o nobeni povedal. In potem naj sprejme oni, ki je gospod milosti, moja dušo, da zagleda slavo Beatrike, ki gleda obličje njega, ki je vekomaj češčen.« S takimi sklepi se je pripravljaj za svoje veliko delo. Po njegovi domovini pa je divjal vihar vojská in razporov; tudi Dante sam je moral v prognanstvo. »Skoro povsodi, kjer se sliši ta jezik, hodil sem kot popotnik in malone berač, kažoč proti svoji volji osode rano, katero tako pogostokrat po krivici v krivdo štejejo ranjencu. Zares, bil sem ladija brez jadra in krmila, gnan od suhega vetra hudega uboštva proti lukam, izlivom in bregovom.« Tako piše o svoji bridki osodi. A prav to ga je čistilo, krepilo, vodilo v pravi krščanski kreposti. Osemnajst let ga je težilo prognanstvo, ni mogel videti ljubljene Florencije. In ko se je za to trudil, izpodletelo mu je. »In vendar ni nehal hrepeneti po svojem smotru: rešitev Italije in človeštva . . . Česar pa ni mogel storiti z dejanjem, hotel je storiti z besedo. In zares, kot preroška beseda je donela njegova beseda skozi stoletja in je vnela njegov narod za plemenitost.« (Hettinger, *ibid.* str. 28.) — Pa ne moremo se

pečati dalje z njegovim življenjem, omenjamo le, da je bil oženjen, omenjamo tudi njegovo lepo smrt dné 14. septembra 1321, ki je odvedla njegovo lepo dušo k stvarniku, potem ko se je bil v hudi bolezni pobožno pripravil za to najvažnejšo pot.

Tu govorimo o obzorju pesniškem in torej se moramo najbolj ozirati na to, kaj je pesnik opeval; potem pa si moramo ogledati, kako se vjema to obzorje pesnikovo s krščanstvom, oziroma s katoličanstvom, to se pravi: je-li pesnik stvarjal si svoj svet in svoje obzorje po krščanskem obzorju, ali je je pa morebiti zametoval, zaničeval, ustavljal se mu in razširjal svoje obzorje po načelih nekrščanskih. In naposled bomo ocenili še pesniško vrednost nekaterih del, da iz tega razvidimo: ali jemlje morebiti krščansko obzorje pesniškemu delu vrednost, ali ne, — ali mu jo morebiti celó pomnožuje. To bode odločilo o našem vprašanju. Ako je vrednost pesniškega dela manjša zaradi krščanskega obzorja pesnikovega, potem bode to za krščanstvo neugodno; ako bode pa narobe še večja, ako bomo videli mnogo dobička, ki ga ima pesnik od krščanstva (in sicer od pravega, katoliškega), potem bomo morali na pesniškem polju le toplo pozdraviti krščansko vero. Za svoje besede bomo navajali seveda tudi dokaze. Po tej opazki se vrnimo k Danteju in si oglejmo njegovo veliko pesniško delo: »*La divina comedia*«.

Ime njegovega velikega umotvora se zdi čudno. »Komedijska« naj obsega najresnejše predmete! Toda ime ni povzeto iz predmeta, ampak iz pesniškega sloga, iz pisave. On loči v pesništvu trojni slog ali »stil«: prvi — veličastni — mu je tragični, drugi — srednji — je komični in tretji — najnižji — je elegični. Izbral si je za svoje delo drugi — komični (ne v našem sedanjem

pomenu) — slog in zato je imenoval svoje delo »komedijo«. Potomci so jo imenovali »božjo«, ker opeva najbolj vzvišene, res božje predmete. Dante sam je razložil, zakaj je imenoval svoje delo komedijo; pravi namreč: »Komedija pomeni vaški ali selski spev in je neka vrsta pesniške povesti, različna od vsake druge. Gledé na vsebino se loči od tragedije, zato ker je ta od začetka čudovita in mirna, na koncu pa umazana in žalostna . . ., a komedija se začinja nerodno, končava pa se srečno. Istotako je jezik drugačen v tragediji kakor v komediji. V prvi je visok in vzvišen, v drugi je priprost in navaden, kakor zahteva Horacij v svoji poetiki. Iz tega se razvidi, zakaj se imenuje to delo »komedija«. Po pravici razlaga Hettinger (Ibid., p. 71, 72) še tako-le: »Res ima »božja komedija« epičen značaj, ker kaže sploh dogodke Dantejeve . . . pa vendar ni pravi epos, ker pesnik ne pripoveduje samo, ampak tudi deluje in

pazi, večkrat pretrguje in oživlja pripovedovanje z dramatičnim gibanjem svojih pesniških oseb, in ker ni v predmetih časovnega vsporeda. Še manj pa je drama v pravem pomenu . . . Ni poučni spev . . . ampak prav posebna, organska zmes vseh teh elementov, popolnoma individuvalna (za-se), ki se ne dá primerjati ničemur, temveč le sama sebi. »Božja komedija« ni epos enega junaka, ne enega naroda, marveč vsega človeštva, izgubljenega kakor rešenega, mesta Babilona, kakor tudi nebeškega mesta Jeruzalema!« In kaj opeva v »komediji«? Naj zopet govori Hettinger, ki tako vrlo umeva svojega ljubljene pesnika. »Njegov orjaški duh obsega nebo in zemljo, preteklost in bodočnost, državo in cerkev, cesarstvo in papeštvo, vero in vedo, modroslovje in bogoslovje, svobodo in milost božjo, etiko (navoslovje) in politiko, angelje in ljudi, duha in prirodu, vse služi enemu najvišjemu smotru.« .. (Dalje.)

„Slov. Beseda“. Matica Slovenska razgláša ta-le program »Slovenske Besede«, ki ga podajemo čitateljem (okrajšanega zaradi pičlega prostora in ker ga objavljajo drugi listi).

»M. Slov.« odbor je sklenil izdajati znanstven list »Slovenska Beseda«, kateremu naj bil glavni namen pospeševati razvoj našega knjižnega jezika ter določiti in utrditi jednotne pravilne oblike v govoru in pismu.

Razpravljala se bodo v »Slovenski Besedi« vsa vprašanja, tičoča se slovenske slovnice, katera še niso dognana ali še ne dosti razjasnjena. List bode odmenjen slovenskemu jezikoslovju sploh, a najbolj se bode oziral na pravorečnost in jednotno pravilno pisavo. Vse dognane stvari se bodo zbirale, in na podlagi teh beležkov se bode mogla izdati slovenska pravopisna knjižica.

»Slovenska Beseda« bode nadalje pospeševala pravilni razvoj slovenskega besedja v slovarskem oziru in si torej prizadevala pripomoči v to, da se natančno določijo pomeni besedam, kjer se kaže razlika v rabi, da se strokovno nazivoslovje (terminologija) razvije po svojstvu in pravilih slovenskega jezika in da se jezik obogati iz nikakor še ne povse razkritih zakladov narodnega govora.

Časopisa pride vsako leto na svetlo blizu dvanajst pól v nedoločenih obrokih, približno jedna pola vsak mesec. List prične izhajati, kadar se nabere dokaj gradiva.

Odbor Matica Slovenske vabi vse slovenske razumnike na skupno delovanje ter jih uljudno prosi, naj z znanstvenimi razpravami, z mirno kritiko, pa tudi s kratkimi nasveti podpirajo to za razvoj slovenske knjižnosti prekorigno podjetje, da v resnici doseže svoj namen. Dopise bode sprejemal od 10. septembra t. l. dalje urednik bodočemu listu, gimn. prof. A. Bartel v Ljubljani.

V Ljubljani, dne 29. julija 1890.

Odbor Matice Slovenske.

(Prijateljem slovenske glasbe.) Ako dobim le toliko naročnikov, da se tiskovni stroški pokrijejo, izdati hočem III. zvezek „Skladeb + Avg. A. Lebaná“. Naj mi torej gospodje, ki se mislijo naročiti na te skladbe, naznanijo to z listnico. Iztis, obsegajoč možke in mešane zборе ter divni samospev „Vojak“, bode stal 40 kr., po pošti 45 kr. Janko Leban, učitelj v Avberu (p. Štanjel pri Sežani).

Prošnja. Najuljudneje prosimo one naročnike, ki so morebiti prejeli št. 2 tega letnika v dveh izvodih, in nenaročnike, ki so dobili isto številko samo na ogled, naj nam jo blagovoljno vrnejo, ker je jako potrebujemo. Radi jo tudi kupimo in povrnemo stroške.

Listnica uredništva. G. J. Š. v A., g. A. K. v Z., g. K. V. v M. in nekateri drugi: Lepo prosimo, potrpite in ne zamerite. Polagoma pride na vrsto. Gosp. pisatelje tudi prosimo, naj pišejo samó na polovico strani, sicer imata urednik in stavec velike težave.